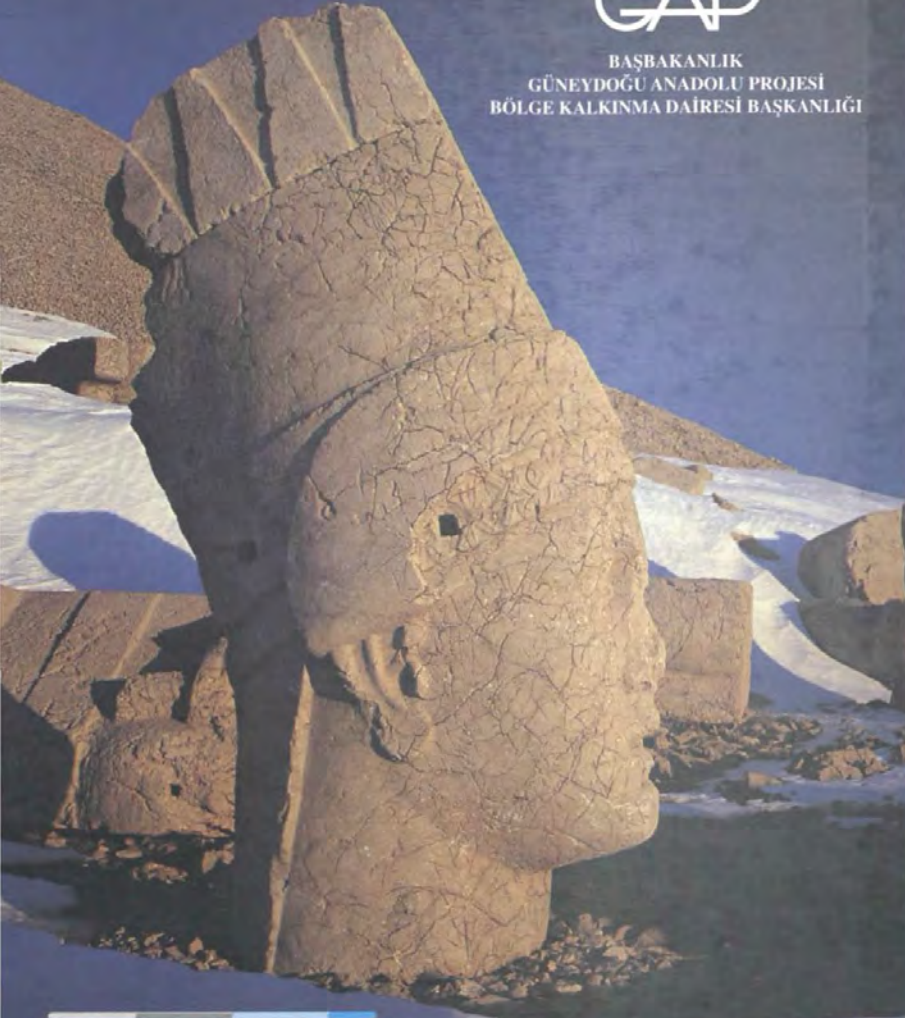

BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA DAİRESİ BAŞKANLIĞI

TURAS T.C. TURİZM BAKANLIĞI
KURULUŞUDUR

memrud

BAĞIŞLAMA KURUMU GAP BÖLGE KURUMU DÖKÜM VE YERLEŞİM BİRİMİ	
YER NO	16-C
DEMİRBAŞ NO	5158

nemrud

Gülcan ACAR

Yapım - Yönetim - Grafik Tasarım

Gülcan ACAR

Metin

Gülcan ACAR

Fotoğraflar

Gülcan ACAR

Sanat Danışmanı

Kemal ÇOLAKEL

Arkeoloji Danışmanı

Prof. Dr. Ümit SERDAROĞLU

Baskı Hazırlık

Kuartet

Renk Ayrımı

Filmtet

Baskı

Afşaroğlu Matbaacılık, Ankara

ISBN 975-19-2542-8

Ankara, 2000

GAP İdaresi Kültür Yayınları Serisi

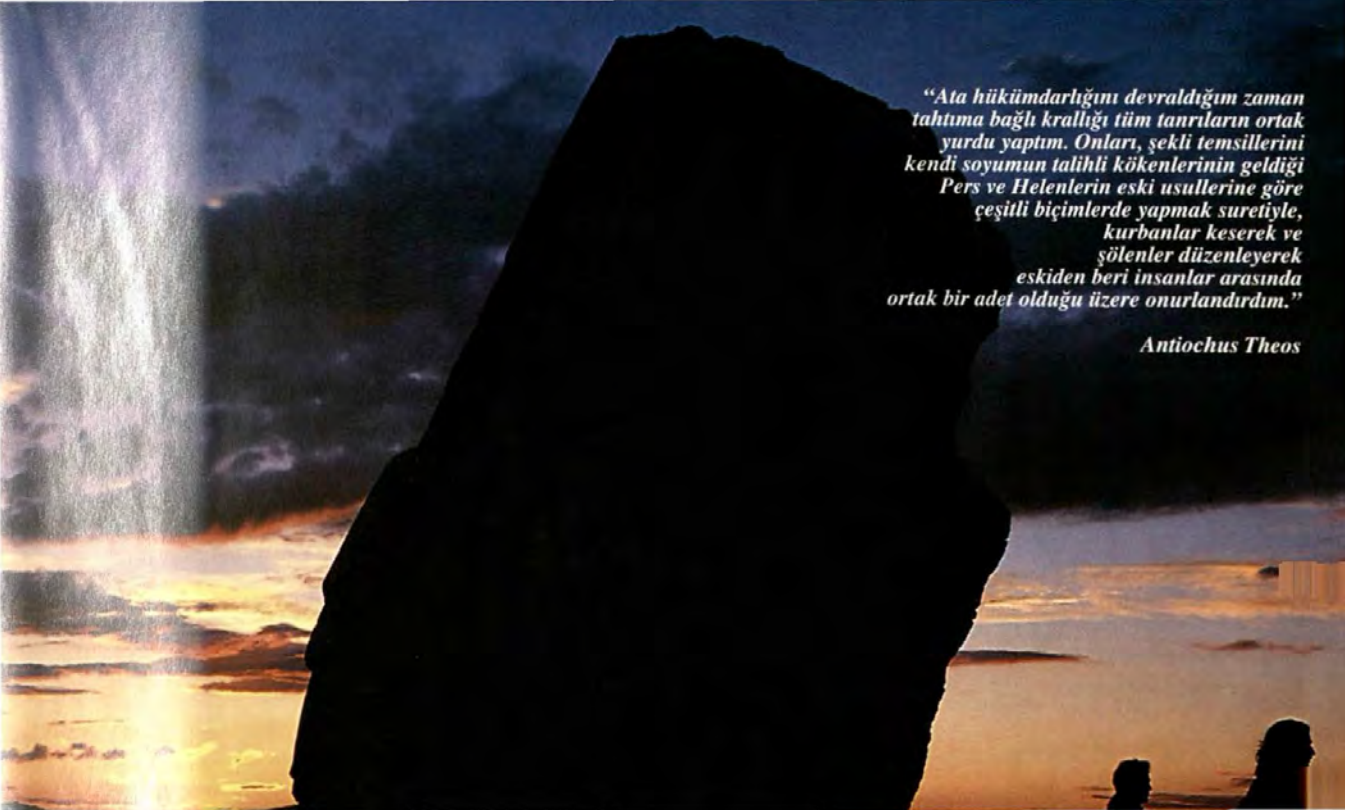
© Gülcan ACAR

gulcana@turizm.gov.tr

İçindekiler

- Dünyanın Sekizinci Harikası: Nemrud
- Kommagene Uygarlığının Keşfi
- Kommagene Krallığı
 - Coğrafya
 - Tarihçe
 - Kommagene Bayrağı
 - Kommagene'de Toplum
 - Kommagene'de Ticaret
 - Kommagene'de Sanat
 - Kommagene'nin Beyaz Adamları
- Nemrud Dağı ve Tümülüs
 - Mezar Odası
 - Teraslar
- Doğu Terası
- Batı Terası
- Kuzey Terası
- Kutsal Yasa: NOMOS
- Aslan Horoskop
- Nemrud Milli Parkı
- Arsameia (Eski Kale)
- Yeni Kale
- Cendere Köprüsü
- Karakuş Tümülüsü
- Nymphois Nehri
- Direk Kale
- Samosata (Eski Samsat)
- Fırat Arsameia'sı (Gerger Kalesi)
- Göksu Köprüsü
- Sesonk (Üçtaş)
- Turuç Kaya Mezarları
- Perre Antik Kenti
- Nemrud Dağının Turizme Açılması
- Uluslararası Kommegene Festivali
- Yeni Turizm Değeri: GAP
- Nemrud Dağı Turları
- Kaynakça

“Ata hükümdarlığını devraldığım zaman tahtıma bağlı krallığı tüm tanrıların ortak yurdu yaptım. Onları, şekli temsillerini kendi soyumun talihli kökenlerinin geldiği Pers ve Helenlerin eski usullerine göre çeşitli biçimlerde yapmak suretiyle, kurbanlar keserek ve s lenler düzenleyerek eskiden beri insanlar arasında ortak bir adet olduğu üzere onurlandırdım.”

Antiochus Theos

Aslan Horoskopu

Doğu-Batı Buluşmasının Gizemi: NEMRUD

Mısır Piramitlerini bilirsiniz. Yüzlerce yıldır gizemi çözülmemeyen, insan eliyle yapılmış devasa anıtları. Sizi bu kitapta insanlık tarihinin Mısır Piramitleri kadar gizemli coğrafyasına, Nemrud'a yolculuğa çıkarıyoruz.

Nemrud'ta 2150 m yükseklikte muhteşem bir piramitle karşılaşacaksınız... 10 metreyi bulan heykelleri görünce büyüleneceksiniz. İnsanlık tarihinin Doğu-Batı medeniyetlerini birleştirme uğraşına tanık olacaksınız. Kommagene kültürünü ve Antiochus'un yasasını taşa oyulmuş metrelerce uzunluğundaki kitabelerde okuyacaksınız.

Doğu Terası

Batı Terası

Dünyanın en eski horoskobunu göreceksiniz. Nemrud'ta henüz dokunulmamış kral mezarının gizemine ortak olacaksınız.

Dünyanın sekizinci harikasının Nemrud olduğuna karar vereceksiniz...

Güneşin doğuşunu ve batışını tam 2150 m yüksekten izleyen krallar, bugün Nemrud'ta yaşıyor.

Tarih boyunca Doğu ve Batı medeniyetlerini, uygarlığın beşiği Mezopotamya'da birleştiren Nemrud Dağı, unutulmaz bir yolculuk için seyahatlerini bekliyor...

Karl Sester

Kommagene Uygarlığının Keşfi

Binlerce yıldır, güneşin doğuşunu ve batışını 2150 m yüksekteki Nemrud Dağı'nın tepesinden izleyen dev heykellerin sırrı ve onların yaratıcısı Kommagene Uygarlığının keşfi 1838 yılına dek uzanır.

O sıralarda Mısır'daki bir ayaklanmayı bastırmak üzere, Malatya'da hazır bekleyen Osmanlı ordularının Toros üzerinden sevkıyatı sözkonusudur. Osmanlı Sarayı'nda askerî danışman olarak görev yapan Alman subay Helmut Von Moltke, bölgede yol durumu ve destek imkanlarını araştırmak üzere görevlendirilir.

Moltke, araştırmaları sırasında tüm bölgeye hakim Nemrud Dağı'nın zirvesini, kendisine yön tayin edici olarak kullanır. Tarihi eserlere son derece ilgili olan Moltke, "Türkiye'deki Durum ve Olaylar Hakkında Mektuplar" adlı kitabında bölgedeki tarihi kalıntılarla ilgili pek çok detay içeren bilgiler vermiştir. Gerger Kalesi ve civarındaki eserlerin ayrıntılarının da yer aldığı bu kitapta, Moltke'nin Nemrud Dağı'ndaki heykellerden söz etmeyişi bugün bile hayret vericidir.

Nemrud Dağı'nın zirvesindeki eserlerden ilk olarak, 1881'de Diyarbakır'da yol yapım işlerinde başmühendis olarak görev yapan Karl Sester tarafından bahsedilmiştir. Aynı yılın sonunda Berlin'deki Prusya Kraliyet Bilimler Akademisi'ne, İzmir Başkonsolosluğundan gelen mektupta, Karl Sester adlı bir Alman mühendisin Nemrud Dağı ile ilgili ilginç iddiaları anlatılmaktadır. İzmir Başkonsolos yardımcısı Müller Raschdau'nun yazdığına göre, Sester, Doğu Antitoros Dağları'ndaki bir zirvede, çok sayıda görkemli heykellerin bulunduğunu ve bu eserlerin Asurlular'dan kalma olduğunu tahmin ettiğini ifade etmektedir.

Mektup, Kraliyet Akademisi'ni etkilemekle birlikte, daha önce bölgede araştırmalar yaptığı bilinen ve sonradan Akademinin şeref üyesi olan Moltke'nin bu heykellerden bahsetmemiş olması şaşkınlığa neden olur.

Kraliyet Akademisi, buna rağmen Sester'in raporunun araştırmaya değer olduğuna karar vererek genç bilim adamı Otto Puchstein'ı Karl Sester ile birlikte bölgeye gönderir. 1882'nin Mayıs

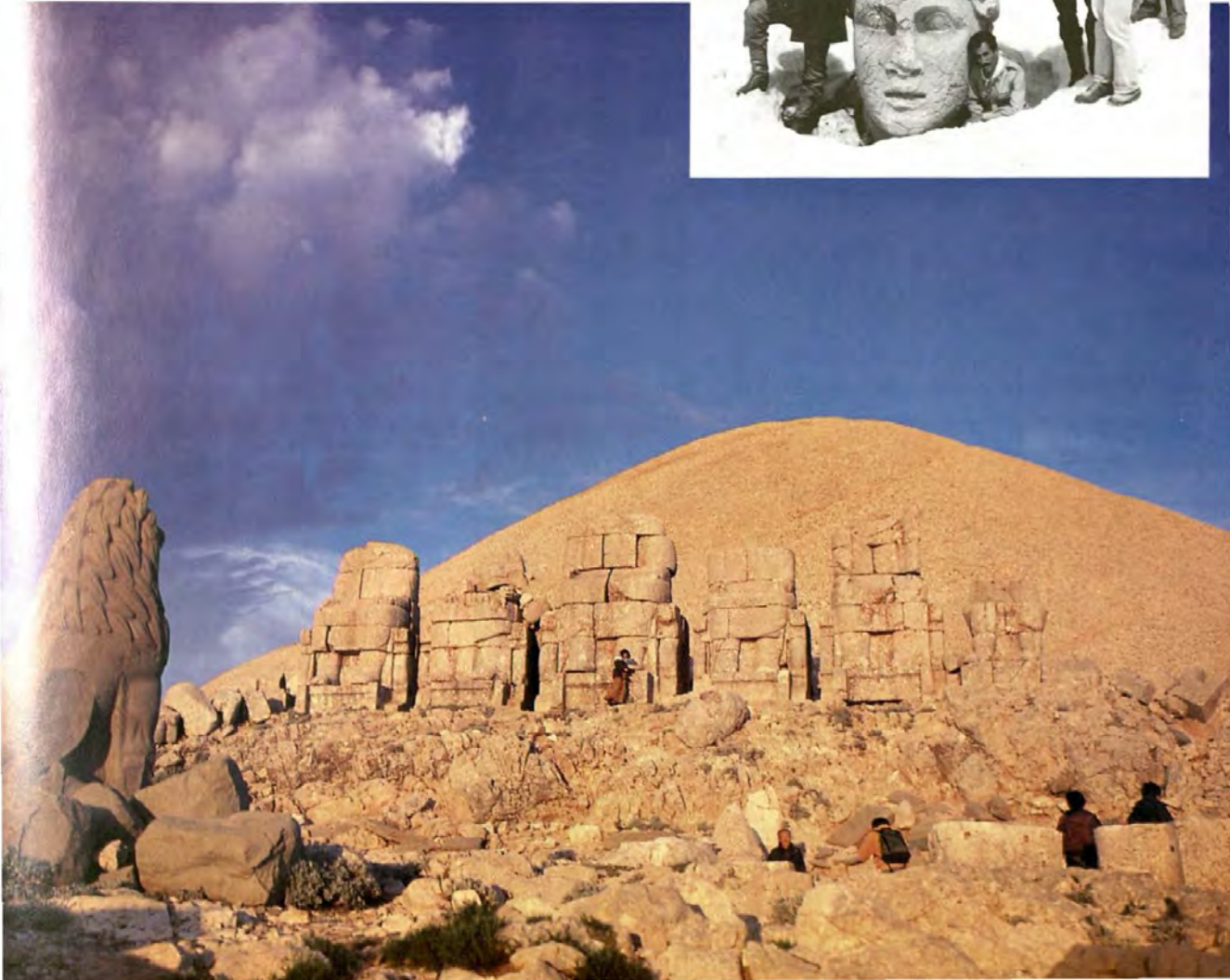
ayında bölgeye ulaşan ekip, Nemrud Dağı'nın tepesinde bir tümülüs, tümülüsün doğu ve batı yanlarında oluşturulmuş teraslar üzerinde devasa heykeller ve çeşitli kabartmalardan oluşan eserleri görür. Ekip, Asurlular'dan kalma olduğu iddia edilen bu büyüleyici eserler üzerinde çalışmalara başlar. Puchstein, doğu terasının ilk heykelinin elinde tuttuğu gürzden Grek tanrısı Herakles'in hep böyle tasvir edildiğini hatırlayarak, bu eserlerin Asur kültürüyle ilgisi olmadığına kanaat getirir. Puchstein daha sonra heykellerin oturduğu taş blokların arka yüzündeki Grekçe yazılı kitabeyi görür. Uzun çalışmalar sonunda kitabeyi çözen Puchstein, bu eserlerin Kommagene Uygarlığına ait olduğunu ve Kommagene Kralı I. Antiochus tarafından yaptırıldığını keşfeder. Kitabeye Antiochus'un ağzından yazılmış olup, Nemrud Dağı'nın tüm sırrını ve Antiochus'un yasalarını içermektedir. Puchstein döndükten sonra, keşif bilgilerini içeren raporu Kraliyet Akademisi'ne sunar ve bu rapor 1883'te yayımlanır.

Bu keşif tüm Kraliyet Akademisi'ni ve konuya ilgi duyan çevreleri etkiler.

F. Karl Dörner,
Kazı çalışmalarına
katılan ekibi ile birlikte

Doğu Terası

*Karakuş Tepesinden
Kommagene Toprakları*

Bunun üzerine ikinci bir gezi planlanarak, daha önce Türkiye'de Bergama Sunağı'nı bulan Alman yol mühendisi Karl Humann, Puchstein ile bölgeye gönderilir. 1883'te yapılan gezi sonunda tüm eserlerin birer alçı kopyaları çıkarılır. Yolculuğun sonunda elde edilen bilgiler, 1890 yılında "Küçükasya'da ve Kuzey Suriye'de Geziler" başlığıyla yayımlanmıştır.

Aynı yıllarda İstanbul Arkeoloji Müzesinin kurucusu, Osman Hamdi Bey de bu çalışmalara katılır. Gezi sonunda Osman Hamdi Bey'in yayımlamış olduğu "Le tumulus de Nemroud-Dagh: Voyages, description, inscriptions." isimli kitap onun ve Türk Arkeolojisi'nin ilk önemli yayınıdır.

Nemrud Dağı çalışmaları, 1953'ten 80'li yıllara kadar Amerikalı arkeolog Theresa Goell ve Friedrich Karl Dörner tarafından sürdürülmüştür. Ömrünü Nemrud Dağı çalışmalarına adayan Goell, ölümünde küllerinin Nemrud'a serpilmesini istemiş ve 1989'da bu vasiyeti gerçekleştirilmiştir.

Karl Dörner, Nemrud Dağı araştırmalarından başka Kommagene Uygarlığına ait diğer yerlerde de çalışmalar yapmış, Kahta Çayı kıyısındaki Arsameia'yı keşfetmiştir. Dörner, Nemrud

hakkındaki yayınlarıyla böylesine muhteşem bir uygarlığın tüm dünyaca tanınmasına yardımcı olmuştur. 1984 yılında Dörner'in başladığı restorasyon çalışmaları maddi imkansızlıklar nedeniyle yarım kalmıştır.

Daha sonraki çalışmalar 1986 yılından itibaren, Dörner'in öğrencisi Sencer Şahin tarafından yürütülmüştür.

Şahin, çalışmalarını özellikle tümülüsün iç yapısının araştırılması ve Antiochus'un mezar odasının yerinin saptanması üzerine yoğunlaştırmıştır. 1989 ile 1992 yılları arasında Alman jeofizik mühendisi Tomm Utecht ile birlikte yaptığı jeofizik araştırmalar sonucunda mezar odasının yeriyle ilgili önemli bulgular elde etmiştir.

Kommagene Uygarlığının ortaya çıkmasını sağlayan kazılar, Nemrud Dağı'ndan başka Arsameia, Samsat ve Fırat Havzasında gerçekleşmiştir. Bölgede yapılan kazılarda ortaya çıkartılan taşınabilir eserler müzelere, geri kalanları da Milli Park Alanı içerisinde korumaya alınmıştır.

1881'de başlayan Kommegene Uygarlığına ait eserlerin gün yüzüne çıkarılması ve korunması çabaları günümüze değin sürmüştür.

Kommagene Krallığı

Yunanca "Genler Topluluğu" anlamına gelen Kommagene, adına uygun olarak, Grek ve Pers Uygarlıklarının inanç, kültür ve geleneklerinin bütünleştiği güçlü bir krallıktır.

Kral I. Antiochus zamanında Kommagene Krallığı. Harita: Jörg Wagner

0 10 20 30 40 50 km.

Ölçek 1 : 1.000.000

COĞRAFYA

Antik Kommagene Krallığını Kuzey Suriye ile Doğu Toroslar arasında kalan topraklar oluşturmaktaydı. Kommageneliler bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra Kuzey Suriye, Hatay, Pınarbaşı, Kuzey Toroslar ve doğuda Fırat Nehri'nin çevrelediği verimli topraklarda yer almışlardır. Toros Dağlarındaki çeşitli yolların birleştiği noktada bulunması krallığa stratejik önem kazandırmıştır.

Kommagene Krallığı tarıma ve hayvancılığa elverişli topraklara, coğrafyasında o yıllarda ekonomide önemli olan sedir ağacını bulunduran gür ormanlara sahipti.

TARİHÇE

Kommagene Uygarlığına ait yazılı tarihe ilk kez İÖ 850'lerde rastlanmıştır. Ancak bölgenin ilk çağlardan beri yerleşim alanı olarak kullanıldığı, civardaki barınma yeri olarak kullanılan mağara ve arkeolojik buluntulardan anlaşılmaktadır.

Hititler Döneminde Kommagene Toprakları:

Kommagene yöresini İÖ 2000 yılının ortalarına doğru, Anadolu topraklarının bütün bölümü gibi Hitit İmparatorluğunun egemenliği altına girdiği tahmin edilmektedir. Asur ticaret arşivlerine ait kitabeler ve Hititlerin başkenti Hattuşaş'tan (Boğazkale) günümüze ulaşan metinler Kommagene bölgesinin o döneme ait siyasi durumu hakkında bilgi vermektedir.

Asurlular ve Babillerin Yeni İmparatorlukları Arasında Yer Alan Kommagene:

İÖ 866 tarihinde Asur Kralı II. Assurnasirpal'in yazdığı metinlerde Kommagene Krallığının öncesi olarak kabul edilen Kummuh ülkesi ifadelerine rastlanmaktadır. Bu belgelere göre Kummuh Krallığı Asurlulara ülkenin zenginliğini gösteren gümüş, altın ve sedir ağacı gibi haraçlar vermekteydi. Kummuh, Asurlularla iyi geçiniyor ve bunun karşılığında kendisine toprak hediye ediliyordu. Komşu ülkelere karşı askeri koruma sağlanıyordu. Asurlularla iyi geçinmelerine rağmen yüzyılın sonlarına doğru İÖ 711'lerde Kummuh'ta bir isyan meydana gelir. Asur Kralı II. Sargon'a ait bir metinde Kummuh'un fethedildiği ve 62 şehrin ele geçtiğinden söz eder. Bu, Antik Kommagene topraklarının bugünkünden çok daha geniş bir alana yayıldığını ortaya koymaktadır.

İÖ 605 yılında Kummuh yeni Babil Kralı Nebukadnezar tarafından fethedilir ve Babil İmparatorluğuna katılır. Bundan sonraki yarım yüzyıl Kummuh ile ilgili yazılı belge bulunmadığından bu dönemin oldukça sakin geçtiği söylenebilir.

Pers Satraplığının Bir Parçası Olarak Kommagene:

İÖ 6. yüzyılın ortalarına doğru Kommagene toprakları Pers İmparatorluğuna geçmiştir. Böylece Ermenistan Satraplığının bir parçası olup, Orontidler Satraplığının soyundan gelenler tarafından yönetilmiştir. Nemrud Dağı'nda I. Antiochus'un yaptırdığı kabartmalar dizisine bakıldığında, I. Antiochus'un atası olarak, Orontes'in kabartması da yer almaktadır.

Büyük İskenderin Persleri mağlup etmesi ile Anadolu'ya gelen Makedonların Perslerle kaynaşması mümkün olamamıştır. Bundan sonra (İÖ 323) Kommagene Bölgesinin idaresi Grek-Makedon yöneticilerinden oluşmuştur.

Hellenistik Kommagene Krallığı:

İÖ 2. yüzyıl başlarından itibaren Roma, Anadolu'da büyük İmparatorluk olarak belirgin bir şekilde kendini göstermeye başladı. Bu arada Kommageneli Ptolemaios, o sırada bölgeye egemen olan Selevkos Krallığına başkaldırarak bağımsızlığını ilan etti.

Bu döneme ait yazılı belge bulunmamakla birlikte, Kommagenenin kralları II. Samos (İÖ 130-109) ve

I. Mithridates Kallinikos (İÖ 109-69) akılcı kan bağları politikaları izleyerek, güçlü komşularının askeri müdahalelerine karşı korunmayı başarmışlardır.

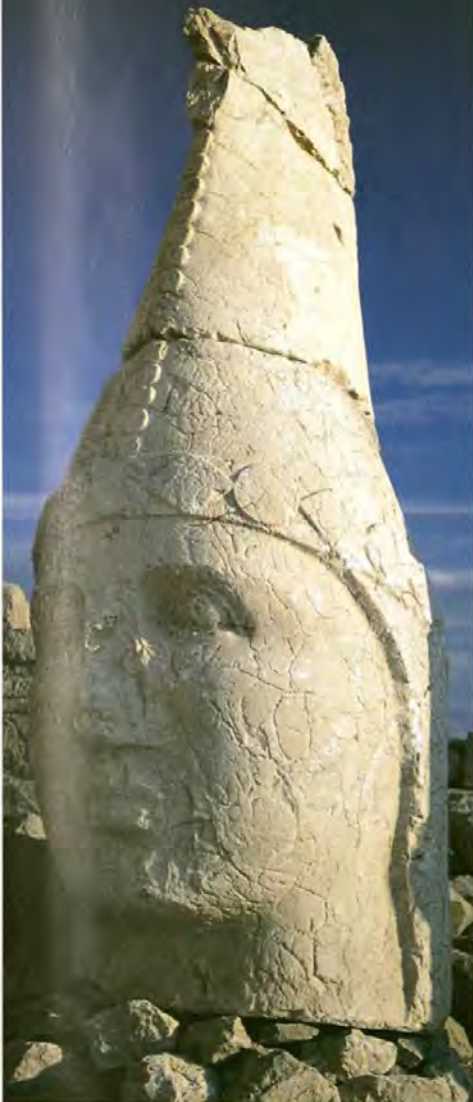
Bölgede İÖ 1. yüzyılın 1. yarısında, Fırat Nehri ile Hazar Denizi arasında kalan bölgede yer alan Ermenistan Krallığı daha da güçlendi. Ancak Kommagene Kralı Ermenistan ile de ittifak yapmayı başardı. İÖ 69 yılında Romalıların yeniden Ermeni Krallığı'na karşı elde ettiği başarıdan sonra, Kommagene Krallığı bu kez de Romalıların dostu oldu.

Görüldüğü gibi bu küçük ülkenin kralları, güç dengesindeki değişikliklere anında uyum sağlamasını bilmişlerdir. Ancak Kommageneliler İÖ 109'a kadar uydu krallık olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Kral Mithridates Kallinikos Dönemi:

Antik dünyanın küçük ancak güçlü ülkesi Kommagene, baba tarafı Pers Krallarından "krallar kralı" olarak anılan Dariusa ile, anne tarafı Makedonya Hükümdarı Büyük İskender ile akraba olan bir prensin oğlu Mithridates Kallinikos tarafından, İÖ 109 yılında bağımsız bir krallık olarak kurulmuştur.

Kral Mithridates, farklı topluluklardan meydana gelen ve ayrı inanç ve kültürlere

sahip Kommagenelilerin arasındaki birliği sağlamak konusunda büyük başarı sağlamıştır.

Her yıl ataları onuruna düzenlediği Greklerin olimpiik oyunlarına benzer etkinlikler, Mithridates'e olan güveni artırdı ve kendisine "mağlup eden, muzaffer" anlamına gelen "Kallinikos" ünvanı verildi. Mithridates Kallinikos, tanrılarla olan bağıını kuvvetlendireceği ve böylece ulusunu banş içerisinde yaşatacağı inancıyla ülkesinin çeşitli yerlerinde tapınaklar yaptırmıştır.

I. Antiochus Dönemi:

Nemrud Dağı ve iki Arsameia şehrindeki kült yapılarıyla Kommagene Krallarının en ünlüsü olan I. Antiochus devri (İÖ 69-38), krallığın en refah içinde olduğu dönemdir.

İÖ 64 yılında Romalı hükümdar Pomoeus tarafından Anadolu Krallıklarına yapılan şahsi ve coğrafi müdahaleler, Kommagene'de herhangi bir değişikliğe neden olmuyordu. Hatta I. Antiochus, Romalılara gösterdiği sadakat neticesinde toprak ile ödüllendirilmişti.

Diğer taraftan Hazar Denizinin doğusunda yer alan Part İmparatorluğu sınırlarını batıya doğru

genişletince yeni bir tehlike oluşturmaya başladı. I. Antiochus kızını Part Kralı II. Oroden ile evlendirince Kommagene yeniden denge unsuru oldu.

I. Antiochus, dış politikadaki zor döneme rağmen, krallığını ekonomik ve kültürel yönden en üst seviyeye çıkarmasını bildi. Kendi mezarını Nemrud Dağı'nın zirvesine, babası Mithridates I. Kallinikos'un mezarını ise Arsameia'da Eski Kahta Çayının kenarına yaptırmıştır. Anıtın üzerindeki uzunca kitabeler, bugün hükümdarın şanını ve tanrısallığını yansıtmakta, ayrıca ataları, dinleri ve kült uygulaması hakkında bilgi vermektedir.

Kommagene Uygarlığının Sona Ermesi:

Kommagene Krallığının parlak dönemleri, Antiochus'dan sonra yerine geçen halefleri tarafından devam ettirilememiştir. I. Antiochus'un yerine geçen oğlu, II. Mithridates'in kardeşi II. Antiochus tarafından tahtan indirilmek istenince, Roma Senatosu tarafından cezalandırılır ve II. Antiochus idam edilir (İS 29). Artık Kommagene Kralları Roma tarafından atanmaktadır.

Kommagene son olarak IV. Antiochus döneminde bağımsız kalır. Ancak İS 72'de Romalıların Kommagene'yi istila etmesiyle 200 yıl süren krallığın bağımsızlığı tamamen sona erer. Bu tarihten sonra Kommagene toprakları Suriye'nin parçası olarak tarihteki yerini almıştır.

*Kommagene
Bayrağı*

*Nemrud Yöresinden
Görünüm ve
Yöre İnsanları*

KOMMAGENE BAYRAĞI

Bazı astrologlara göre, Kommagenelilerin astroloji hakkında zengin bilgilere sahip oldukları ve bayraklarının da gök mavisi zemin üzerine, beyaz yıldız figürlerinden oluştuğu görüşü hakimdir.

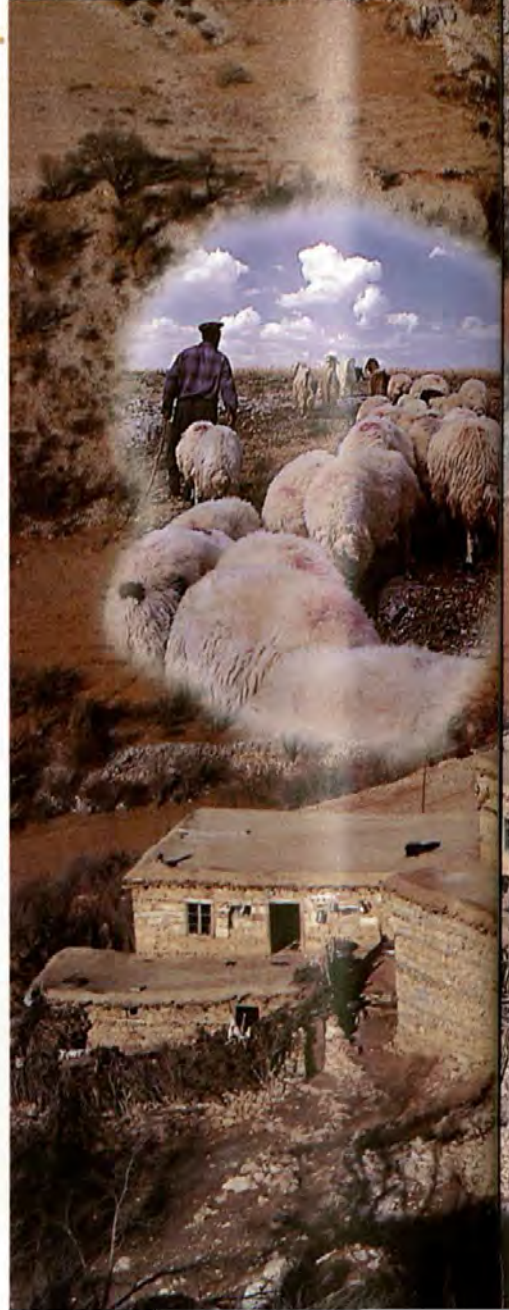
KOMMAGENE'DE TOPLUM

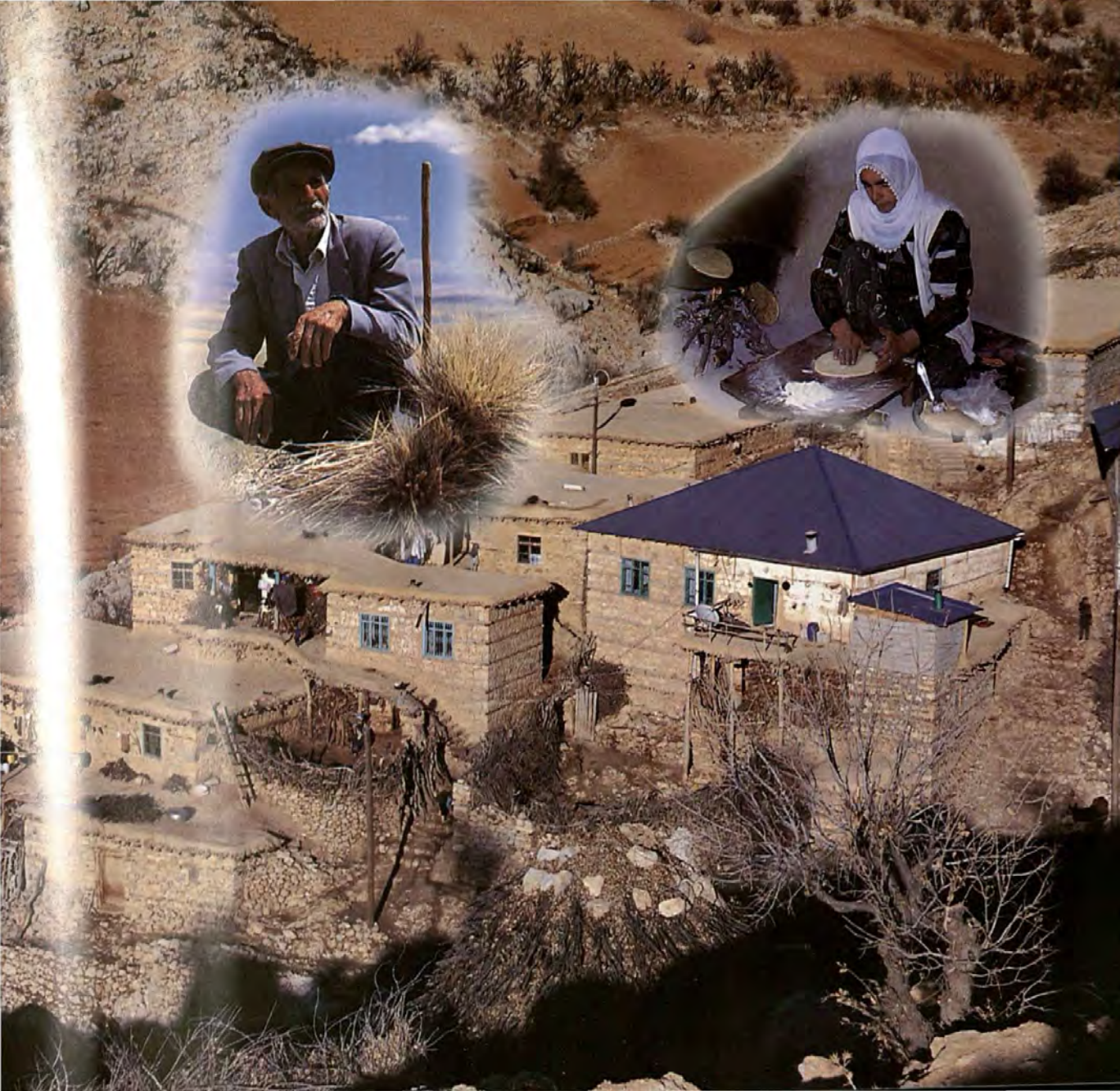
Kommagene'de aile ve kan bağlarına çok önem verildiği görülmektedir. Maurice Cruns'ın "The Forgotten Kingdom: Kommagene" adlı kitabında ifade ettiğine göre, toprakları verimli ve zengin madenlere sahip olan Kommagenelilerin refah düzeyi yüksek bir yaşam sürdürdükleri ve düzenli bir devlet yapısına sahip oldukları görülmektedir. Meslekler

genellikle babadan evlada geçmektedir.

Eğitim; küçük çocuklara ilk defa anneleri tarafından verilir ve bunu eğitim kurumlarında yaşlıların verdiği eğitim takip eder. Rahibelerin ve onların çocuklarının eğitimi için krallık mülkünden pay ayrılmıştır. Krallık arazilerinin bakımından ve daha iyi verim alınmasından aristokratlar sorumludur.

Kommagenede eşitlik temel ilke olup, kadınlar ve erkekler aynı haklara sahiptir. NOMOS'da (Kutsal Yasa) bu açıkça belirtilmiştir. Kommagene'de hırsızlık ve kural dışı olaylara pek şans yoktur. Kommageneliler sanatçı, dindar ve humanist bir toplum olarak doğu ile batı arasında bir sentez oluşturmuşlardır.

1- Bölgede yapılan kazılarda çıkarılan ve Viyana sanat tarihi müzesinde sergilenen heykel

2-3- Kommagene Kraliçesi (Hatay Müzesi)

4- Kral I. Antiochus'un Gençliği (Adiyaman Müzesi)

KOMMAGENE'DE TİCARET

Ticaret Kommageneliler için önemli bir gelir kaynağı teşkil etmiştir. Persler ile Romalılar arasındaki anlaşmazlıklar, bu iki güç arasında tek bağımsız ülke olan Kommagene'nin önemli bir ticaret merkezi haline gelmesine neden olmuştur.

Kommageneliler Fırat Nehri ve Toroslardaki geçitli sıkı kontrol altına alarak buradan geçen yabancı tüccarlardan vergi topluyorlardı. Perslerin topraklarında rahatlıkla seyahat edebilen Kommageneli tüccarlar Hindistan ve Çin'e kadar gidip kıymetli mallar getiriyor, Samsat'ta Romalılara, Perslere ve Araplara satıyorlardı. Kommagene topraklarında yetiştirilen ve inşaat sektöründe çok önemli yeri olan sedir ağacı; diğer ülkelere ihraç ediliyor ve Kommagene bundan önemli gelir elde ediyordu.

KOMMAGENE'DE SANAT

Kommagene Uygarlığının kendine has sanatı Pers ve Grek sanatlarının sentezini oluşturmaktaydı. Kral Mithridates döneminde doğu etkisinde kalan sanat, I. Antiochus döneminde tamamen kendi özelliğine kavuşmuştur.

Antiöchus, Kommagene'de sanat eserlerini kraliyet bünyesindeki ve kendilerine "kralın arkadaşları" denilen bir grup sanatçı ve bilim adamına icra ettirmiştir. Nemrud Dağındaki heykeller Kommagene sanatının en belirgin örnekleridir.

KOMMAGENENİN BEYAZ ADAMLARI

Yine Cruns'ın "The Forgotten Kingdom: Kommagene" adlı kitabında Kommagene'de "Beyaz Adamlar" diye adlandırılan bir toplum yaşadığından söz edilmektedir. Cruns'a göre, bir zamanlar Küçük Asya'nın büyük bir bölümünde bulunan bu topluluğa beyaz saçlarından dolayı Beyaz Adamlar deniliyordu. Tek istekleri barış ve huzur içinde yaşamak olan beyaz adamlar savaşmadıkları ve kendilerini saldırlara karşı koruyamadıkları için genellikle insanlardan uzak duruyorlar ve yaşamlarını yeraltı şehirlerinde sürdürüyorlardı. Bu şehirlerin bir tanesi Arsameia ve Nemrud Dağı ile bağlantılıydı.

Beyaz Adamlar görünüşleri ve yaşam biçimleri nedeniyle normal insanlar tarafından kutsal olarak kabul ediliyorlardı. Kommagene Kralı Mithridates Kallinikos, Beyaz Adamlarla sıkı bir işbirliğine girerek, onlarla görüş alışverişinde bulunmuş, barışçıl yaşamının yollarını öğrenmiştir. Bu ilişki ve işbirliği dışarıda tanrılarla yapılan bir ilişki olarak tanımlanmış ve Kommageneliler kendilerini tanrılarla birlikte ve tanrıların koruması altında hissetmişler, böylece kendilerini özel bir toplum olarak görmeye başlamışlardır.

Bu düşünce değişik toplumlardan oluşan ve ayrı diller konuşan

Kommagenelileri bir araya getirerek birlik ve beraberliği sağlamıştır. Böylelikle Kral Mithridates, Kommagenede yaşayan tüm topluluklar üzerinde sıkı bir denetim sağlamış ve itibarını artırmıştır. Bu işbirliği Kral Antiochus döneminde de devam etmiştir. Anıt mezarlarda Beyaz Adamların liderlerinin de mezarları bulunduğu tahmin edilmektedir.

1998'de yapılan araştırmalarda Zaogma (Gaziantep), Sincik (Adıyaman), Pütürge (Malatya) yörelerinde halen saçları, kaş ve kirpikleri beyaz olan bu dindar ve kötülüklerden sakınan insanların yaşadıkları bilinmektedir.

Nemrud Dağı ve Tümülüs

Anadolu'nun pek çok yerinde yüksek tepeler üzerine inşa edilmiş mabetler bulunmaktadır. Bütün uygarlıklar tanrılarına ibadet için dağların tepelerini seçmişler, dağ olmayan yerlerde ise yapma tepecikler ve onların üzerine mabetler inşa etmişlerdir.

Toros sıradağları üzerinde 2150 m yüksekliğinde, Fırat nehri geçitlerine ve ovalarına hakim bir tepe olan Nemrud Dağı bu anlamda Anadolu'nun en görkemli antik ibadet yeri olarak ifade edilebilir. Nemrud Dağı'nın tepesinde, küçük ancak barışçıl ve zengin bir ülke olan Kommagene'nin tanrıları tasvir edilmiştir.

Gündoğumunun ve günbatımının muhteşem bir şekilde izlenebildiği bu tepede, Kommagene Kralı I. Antiochus kendisi için görkemli bir anıt mezar,

mezar odasının üzerine kırma taşlardan oluşan bir tümülüs ve tümülüsün 3 tarafını çevreleyen kutsal alanlar inşa ettirmiştir. Doğu, batı ve kuzey terasları olarak adlandırılan bu alanlardan doğu ve batı teraslarda oldukça büyük boyutlarda, heykeller, kabartmalar ve yazıtlar bulunmaktadır. Tanrıların tasvir edildiği 5 heykelin arasında Antiochus'un da figürü yer almıştır.

Doğu ve batı teraslardaki yazıtlarda, bu muhteşem eserlerin yapımı ile ilgili I. Antiochus'un şu sözleri bulunmaktadır:

"Gerçekten tanrılara layık bu heykelleri ben diktirdim: Zeus-Oromasdes'in, Apollon, Mithras-Helice, Hermes'in, Artagnes-Herakles-Ares'in heykellerini vatanımın bir sembolü olarak herşeyi besleyen Kommagene'nin bir suretini. Aynı taştan yontulmuş olarak

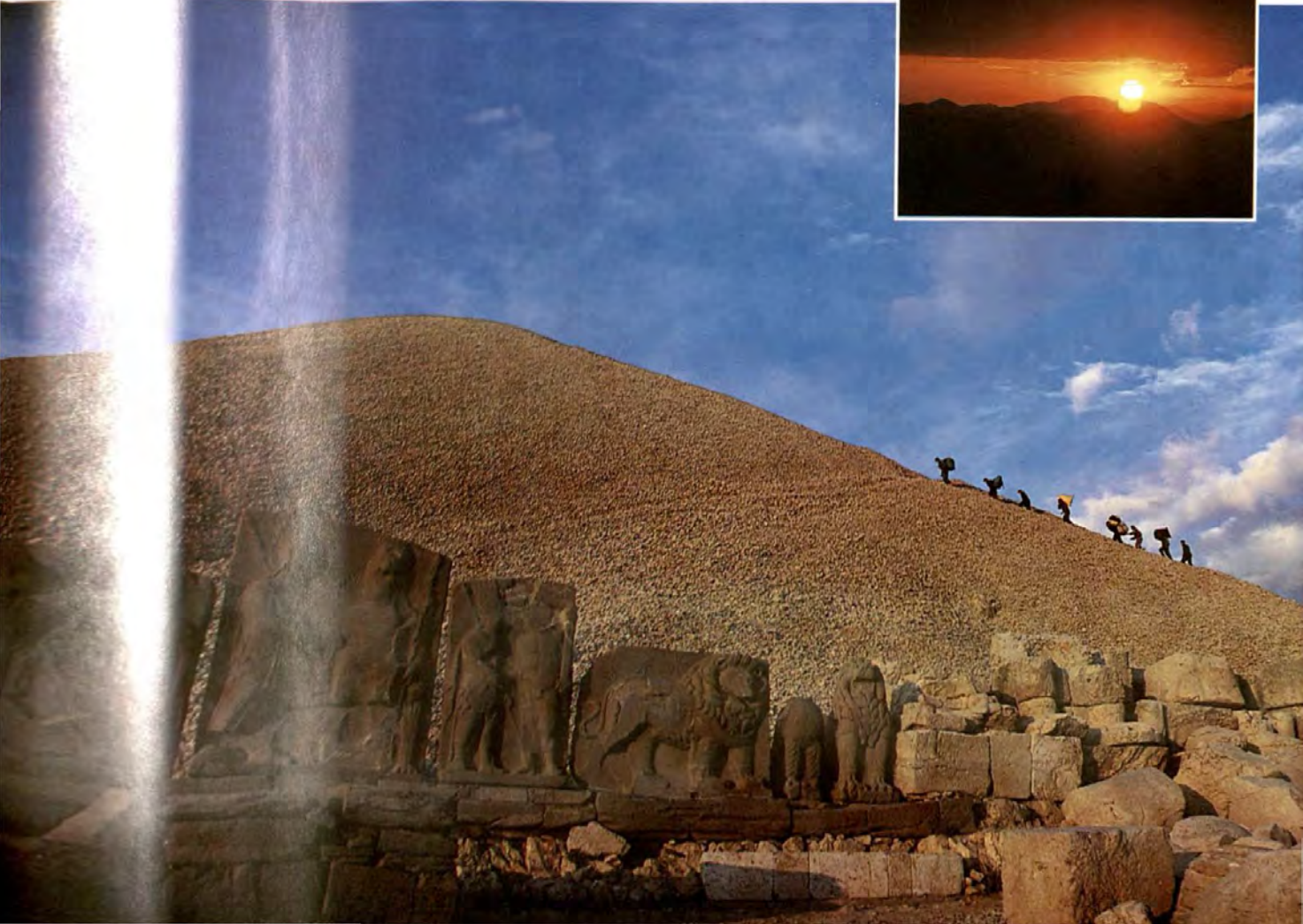
ve onlarla birlikte tahta oturur şekilde, kendi şahsımın bir suretini de herşeyi duyan tanrıların yanına diktirdim..."

Antiochus, yine bu yazıtlarda tümülüsün altında ölümünden sonra sonsuza dek huzur içinde yatmak istediği kutsal mezarının olduğunu da ayrıca belirtmektedir.

TÜMÜLÜS

I. Antiochus'un yaptırdığı mezar odasının üstünü kaplayan tümülüs 30.000 m³ kırma taşın yığılması ile oluşmuştur. Önceleri 60 m yüksekliğinde olan tümülüsün seviyesi, zaman içerisinde doğal etkenler ve araştırmalar sırasında kullanılan tahrip edici yöntemler nedeniyle 50 metreye düşmüştür.

Terası ve
Sülüs

MEZAR ODASI

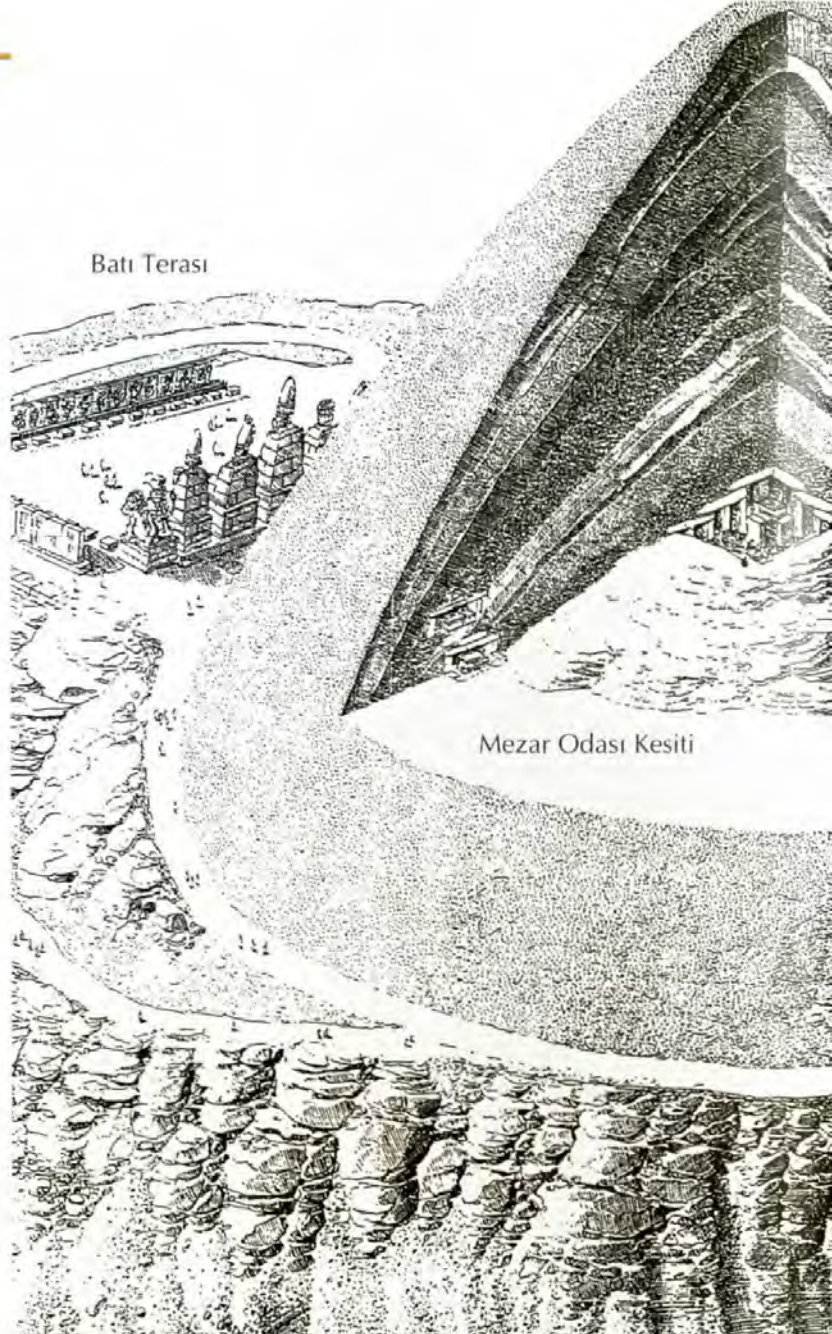
Yapılan saptamalara ve Antiochus'un bizzat kitabelerde ifade ettiğine göre, tümülüsün içinde Antiochus'un mezar odası bulunmaktadır. Bazı arkeologlar mezar odası ile ilgili bir başka görüş olarak, sadece Kral Antiochus'un değil, onun yanında babası Mithridates Kallinikos'un ve dini liderlerinin de mezarı olduğu görüşünü savunmaktadır.

Bu görüşe göre, tümülüsün en alt kısmında ve ortasında olan mezar odasında 3 kral yan yana yatmaktadır. Giriş, heykellerden birinin ayakları altından yapılmakta, bir tünelle mezar odasına ulaşılmaktadır. Motiflerle süslü olan mezar odasının yüksekliği 2.90 m, çapı 5.40 metredir. Cesetler büyük olasılıkla mumyalanmış durumdadır.

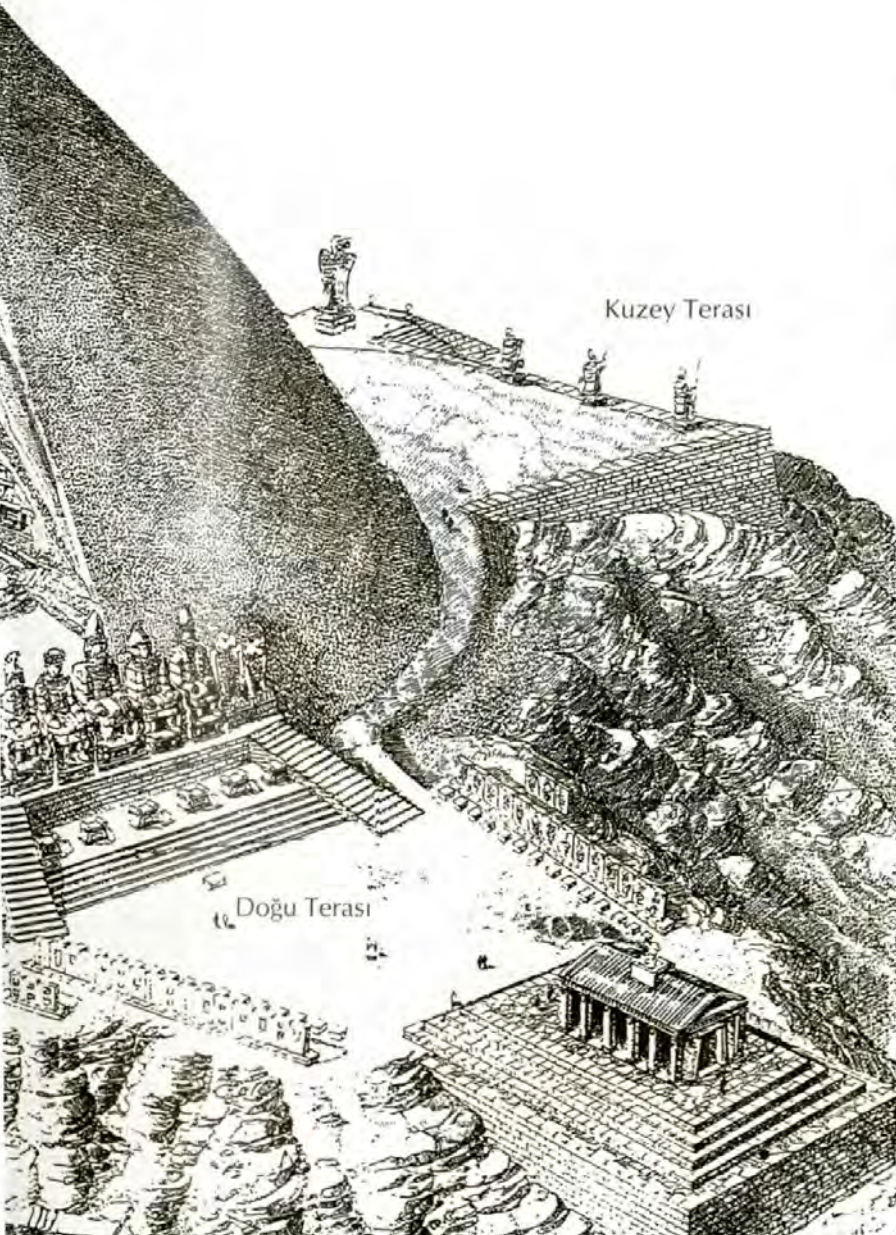
Mezarın giriş kapısı, Romalıların Kommageneliler için tehlike arz etmeye başlamasından sonra kapatılmıştır. O tarihten bu yana, yapılan bütün girişimlere rağmen mezara girmek mümkün olamamıştır.

1990 ve 1992 yıllarında yapılan bilimsel araştırmalar mezar odası hakkında geniş bilgiler ortaya çıkarmıştır. Odanın içinde Kommagene uygarlığına ait pek çok bilgi ve bulgu elde edileceği sanılmaktadır.

Batı Terası

Mezar Odası Kesiti

TERASLAR

Heykellerin bulunduğu doğu ve batı teraslarının her ikisinde de aynı sıradaki yer almış 5 tanrı heykeli vardır. Teras zemininden 7 m yükseklikte, tahtların üzerine oturmuş bulunan heykellerin her biri 7-8 ton ağırlığındaki taş bloklardan oluşmuştur. Heykel parçalarını taşıma kolaylığı için başların ve bazı blokların her iki yanında kare oyuklar bulunmaktadır.

Heykeller bir aslan ve bir kartal heykeliyle başlar ve aynı düzende son bulur. Hayvanların kralı olan aslan yeryüzündeki gücü, tanrıların habercisi olan kartal ise göksel gücü sembolize eder.

Heykeller her iki tarafta da şu şekilde sıralanmıştır:

Kral I. Antiochus (Theos); Fortuna (Theichye-Kommagene-Tanrıça) Zeus (Oromasdes); Apollo (Mithras-Helios-Hermes), Herakles (Ares-Artagnes).

Kral Antiochus'un tanrı heykellerinin yüzünü doğuya ve batıya çevirmesini, onun Pers ve Grek medeniyetlerini bütünleştirme idealine dayandığı söylenebilir.

Kült yazıtlarında anne tarafından Büyük İskender'den (Yunan-Makedonya) baba tarafından ise, Darioios'dan (Pers) geldiğini ifade eden Antiochus, atalarından gelen bu etnik farklılığı birleştirerek, kültür zenginliği haline dönüştürme gayretini burada da sürdürmüştür. Antiochus'un bu çabası tanrı heykellerinin isimlerini hem Grek, hem de Pers dili ile ifade etmesinden de anlaşılabilir.

Doğu Terası

Kommagene ülkesinde güneşin doğuşunu ilk gören yer olan doğu terasına sert kayalardan oyulmuş merdivenli yollardan çıkılır. Doğu terası; tanrılar galerisi, atalar galerisi ve sunaktan oluşur. Tanrılar galerisindeki devasa tanrı heykelleri anı mezara sırtını dönmüş biçimde sıralanmıştır.

Heykellerin kuzey ve güney tarafında kum taşından yapılmış, Kral Antiochus'un atalarına ait kabartmalar vardır. Atalar galerisi olarak tanımlanan bu kabartmaların üzerinde kimliklerine ait bilgiler de yer alır.

Büyük ölçüde tahrip olmuş durumdaki kabartmalardan güneydekiler Kral Antiochus'un anne tarafından gelen atalarına, kuzeydekiler ise baba tarafından gelen atalarına aittir.

Tanrılar galerisinin karşısında, terasın en doğu ucunda geniş bir ateş sunağı bulunmaktadır. Dörder basamaklı merdivenle çıkılan sunak restore edilerek bugünkü durumuna getirilmiştir.

Tanrılar galerisinin 5 heykelinden biri olan Antiochus, güney uçta ilk sırada yer almaktadır. Kraliçe Laodike soyundan gelen Mithridates Kallinikos'un oğlu olan I. Antiochus kendisini tanrılarla aynı düzeyde görerek, heykelini bu sıralamaya dahil etmiştir. Antiochus heykelinin başında kralların giydiği diadem ve kurdeleleri olan, 5 uçlu bir taş (tiara) vardır. Ayaklarına Pers çizimleri giymiştir ve elinde bir ilgin demet tutmaktadır.

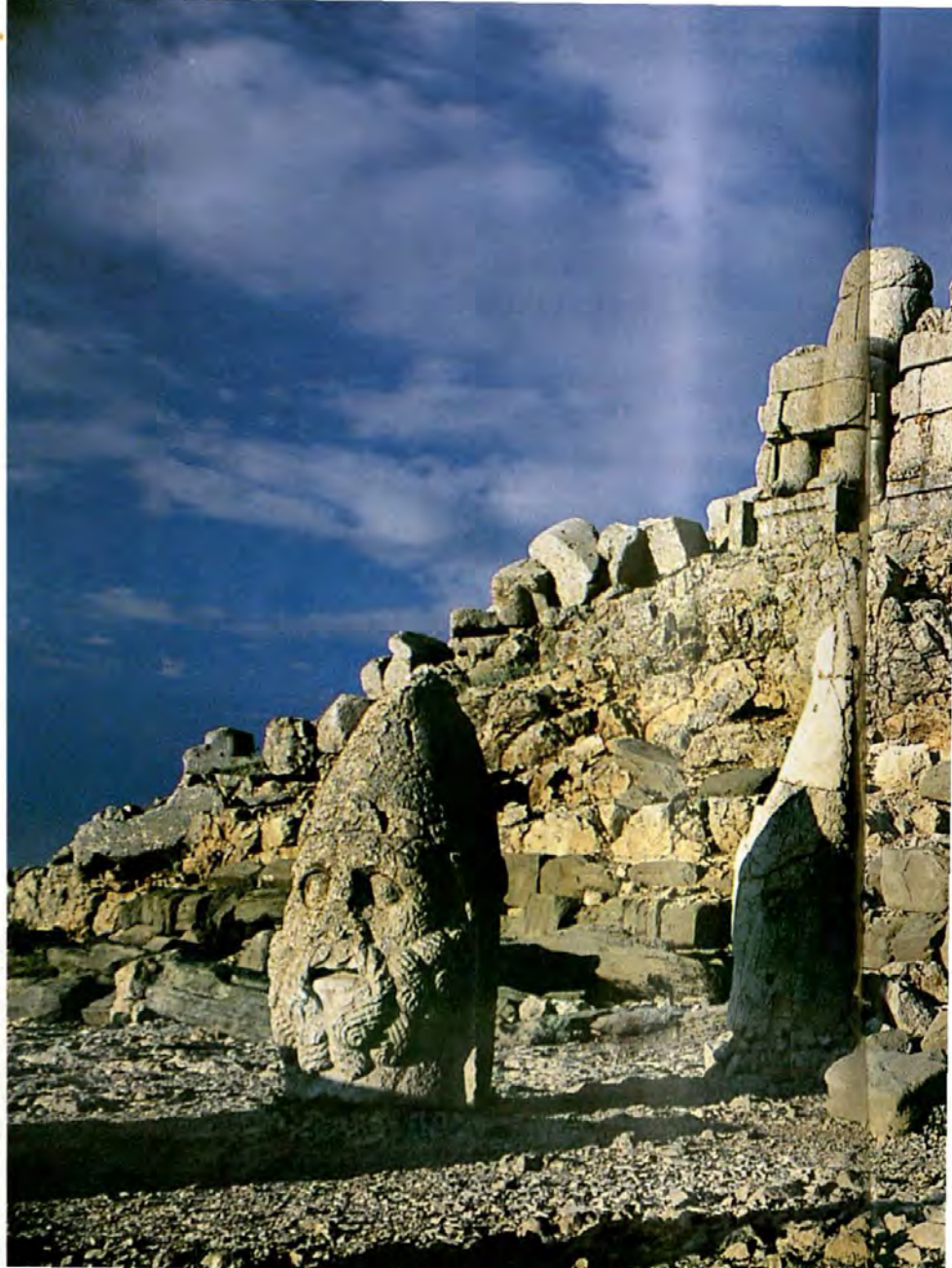
*Doğu Terasında
Kaidesi Üzerinde
Kommagene*

2. heykel Kommagene-Fortuna
Latincede şans, uğur, bereket
anlamındadır.

Bir kentin, toprak parçasının bir kadını
temsil etmesinden hareketle yapılmıştır.
Sıralamadaki tek kadın figürü olan
Kommagene heykeli, Kommagene
krallığına özgü bir tanrıçadır. Bir demet
buğday, üzüm, nar ve kiraz gibi
meyvelerle süslü tacı bolluğu ve bereketi
temsil eder. Tanrıça ayağına uzun
çizmeler giymiştir.

Sol elinde içi meyve ve çiçek dolu
bir çelenk, sağ elinde bir kısmı kucağına
düşmüş meyve dolu bir sepet tutmaktadır.

1882'de Nemrud keşfedildiğinde
gövdesi üzerinde duran tek heykel olan
Kommagene, 1960'ların başında yıldırım
çarpması sonucu yere yıkılmıştır.

Doğu Terası

3. heykel Zeus-Oromasdes, heykellerin arasında en uzun olanıdır. Tanrılar tanrısı Kronos'un oğlu, baş tanrı ve gökler hakimidir. Doğu mitolojisi-
sindeki Oromasdes ile aynı kişidir. Grubun tam ortasında yer alan Zeus, hiyerarşik üstünlüğe uygun olarak, yanındaki tanrılara göre daha büyük yapılmıştır. Tahtının ilk basamağı da diğer tanrılardan daha yüksektedir. 31 parça taş bloktan oluşan Zeus'un heykeli üzerinde uzun kollu tunik ile bir pelerin, kafasında yıldızlarla süslü bir taç bulunmaktadır. Tacındaki yıldız kabartmaları, Zeus başını diğer tanrıların başından farklı kılmaktadır. Sol elinde tuttuğu ilgin demeti, Pers dininde kurban törenlerinde yakılan kutsal ateşi temsil etmektedir. Zeus'un yüzü sakalla örtülüdür.

4. heykel Apollon-Mithras, Anadolu mitolojisinde baş tanrı Zeus'un oğlu olup, ışık ve güneş tanrısıdır. Eski Hint ve Pers mitolojilerindeki Mithras ile aynı tanrıdır. Heykel tonlarca ağırlığındaki 27 parçadan oluşur. Apollon, Zeus gibi uzun kollu bir tunikle pelerin giymiştir. Sol elinde bir ilgin demeti tutmaktadır.

Taçlı olan başı diğerleri gibi yere düşmüş durumdadır. Bu baş daha önce Humann ve Puchstein tarafından Kral Antiochus'a ait sanılmış, fakat sonraki incelemelerde ve özellikle taçı nedeniyle Apollon olarak belirlenmiştir.

5. heykel Herakles, Anadolu'da Herkül adıyla anılır. Kuvvet ve kudretin sembolü olan Herakles tanrı Zeus'un oğludur. Antik Doğu Mitolojisindeki Artagnez-Ares ile aynı tanrıdır. Diğer heykeller gibi tümüyle giyimli, Zeus gibi sakallıdır. Başında tören başlığı, elinde ise gürz ve aslan postu bulunmaktadır.

Heykellerin her iki yanında içte yer alan kartal, Kommagene ülkesinin kutsal varlığı ve sembolüdür. Kartal, tanrıların habercisi olup gökssel gücü temsil etmektedir.

Kartalların yanında duran aslan; yeryüzünün hakimi, ülkenin koruyucusu ve sembolüdür. Daima tanrıların ve kralların yanında olup onlara bekçilik etmektedir.

Ateş sunağının yanında da yeşil kum taşından yapılmış aslan heykeli bulunmaktadır.

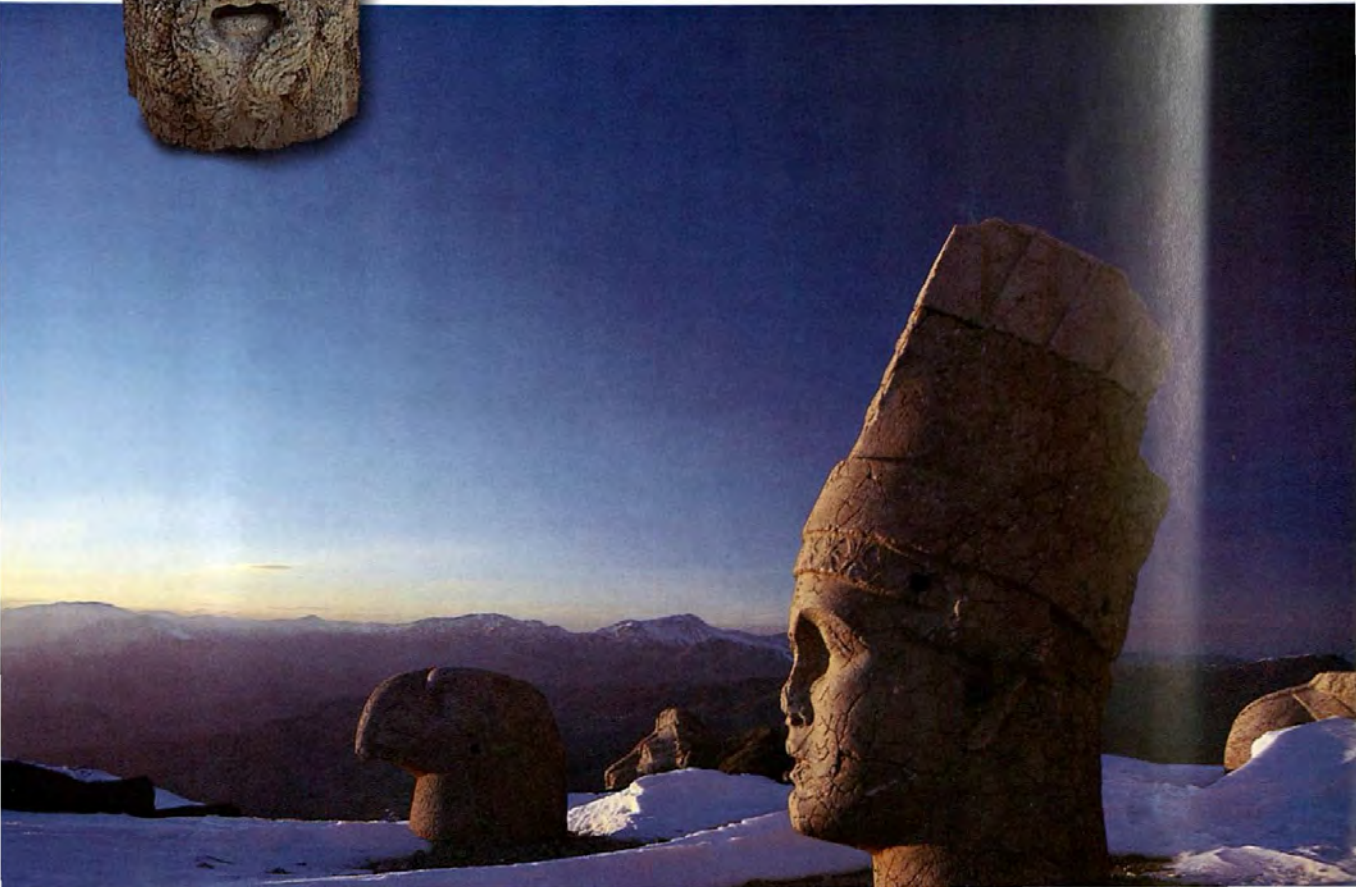

Batı Terasında Zeus

Günbatımında Batı Terası

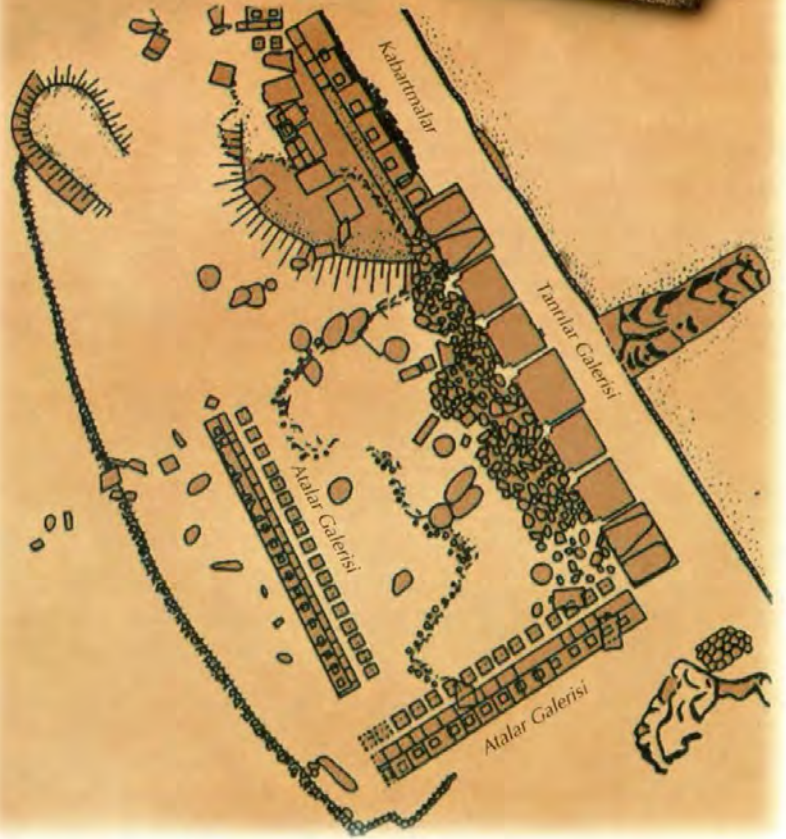
Batı Terası

Doğu terasına benzer şekilde yapılmış bu teras, diğerine göre daha fazla tahrip olmuş durumdadır. Tanrılar galerisindeki heykel sıralaması ve heykellerin arkasındaki kült yazısı bazı detaylar hariç aynıdır. Farklılıklar, aslında bu heykellerin değişik heykeltıraşlar tarafından, değişik yöntemlerle yapılmış olmasından kaynaklanmış olabilir. Tanrı sıralaması doğu terasına benzer olarak aşağıdaki gibidir;

Kral I. Antiochus (Theos); Fortuna (Theichye-Kommagene-Tanrıça), Zeus (Oromasdes); Apollo (Mithras-Helios-Hermes), Herakles (Ares-Artagnes).

Bu terasta tanrı başlarıyla birlikte gövdeleri de tamamen teras alanına dağılmış durumdadır. Tanrıların heykellerinin her iki yanında bulunan kartal ve aslan heykelleri de ciddi anlamda tahribata uğramıştır.

Doğu terasından farklı olarak, tanrılar galerisininin kuzey ucunda, aynı hizada kumtaşından yapılmış 5 kabartma (rölyef) bulunmaktadır. Doğal etkenlerden dolayı tahrip olan kabartmalar 1984 yılında bir kez restorasyon görmüş, orijinal yerlerine konmuştur. Bu kabartmaların dördünde Kral Antiochus tanrılarla selamlaşmakta, diğerinde ise aslanlı bir kabartma bulunmaktadır.

Aslan horoskop olarak bilinen bu kabartma, 25.000 yılda bir meydana gelen astrolojik bir olayın sembolize edilmiş halidir.

Kabartmalar üzerinde tanrılarla selamlaşan Kral Antiochus, aynı zamanda kendisini tanrılar mertebesine çıkarmaktadır. Antiochus,

1. kabartmada tanrıça Kommagene ile,
2. kabartmada Apollon-Mithras ile,
3. kabartmada Zeus-Oromasdes ile,
4. kabartmada ise Herakles-Artagnes-Ares ile birlikte temsil edilmiştir,

Batı terasta, kuzeyde yer alan atalar galerisi, doğu terastan farklı olarak tanrılar galerisinin karşısında bulunur. Güney uçtaki atalar galerisi, doğu terastaki gibi yine güneyde yer almıştır.

Batu Terası

Batu Terasında Kabartmalar

Batı terastaki atalar galerisinde yer alan Kral I. Antiochus'un atalarının kabartmaları kuzeyden güneye şu şekilde sıralanmıştır:

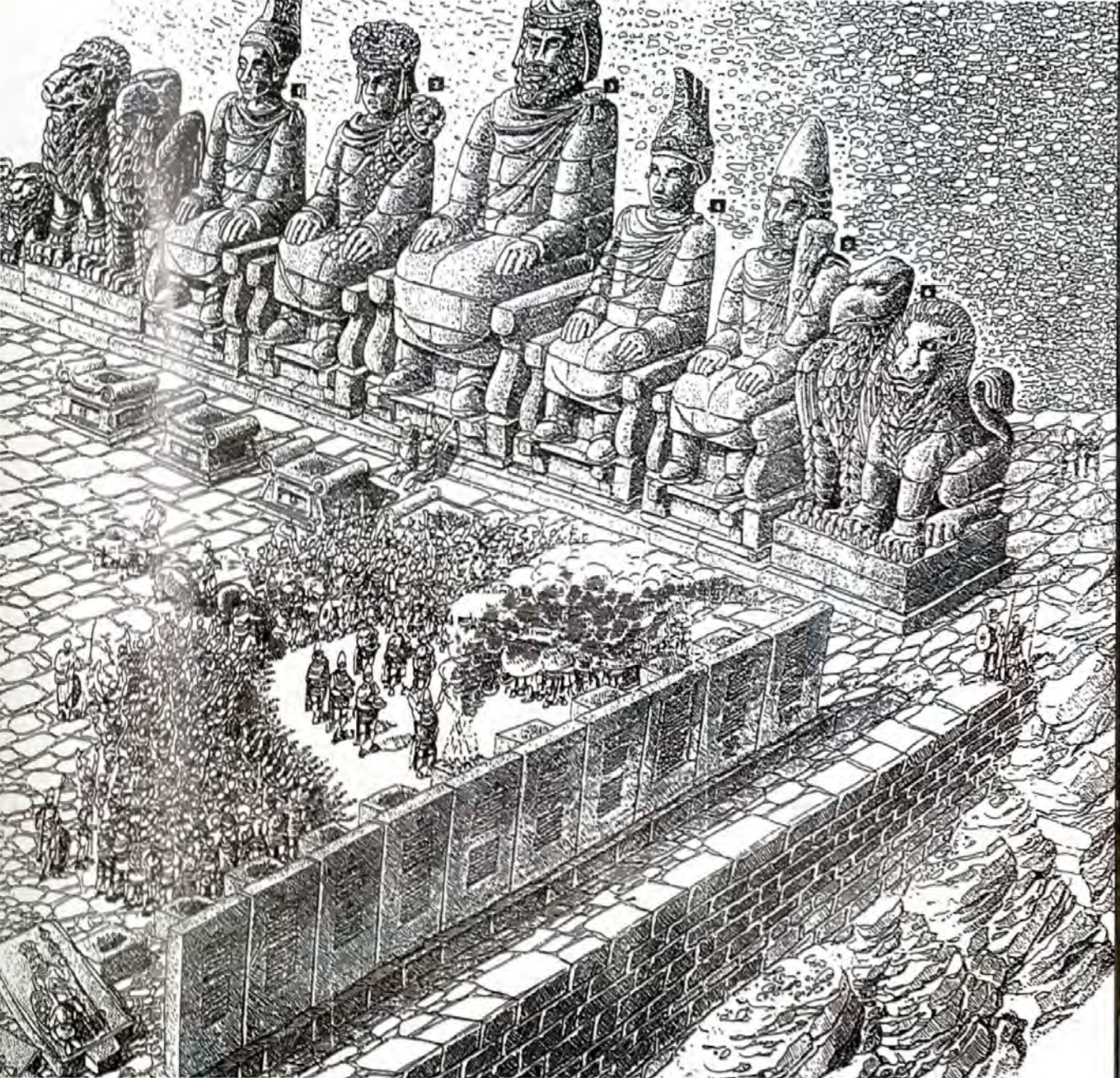
Kabartma: Baba Tarafı-Pers Ataları

- 1 I. Darius Krallar Kralı İÖ 522-486
- 2 I. Xerxes İÖ 486-464
- 3 I. Artaxerxes İÖ 464-425
- 4 II. Darius Ochos İÖ 425-404
- 5 II. Artaxerxes Mnemon İÖ 404-359
- 6 I. Orontes (Aroandes) İÖ 401-
- 7 Prenses Rhodogune (Orotisle Evli)
- 8 İsmi bilinmiyor
- 9
- 10 I. Samos İÖ 250-
- 11 Arsames İÖ 230-
- 12 İsmi bilinmiyor İÖ 223-187
- 13 Ptolemaios İÖ 163-130
- 14 II. Samos İÖ 130-109
- 15 I. Mithridates Kallinikos İÖ 109-86

Kabartma: Anne Tarafı-Pers Ataları

- 1 Büyük Iskender İÖ 356-323
- 2 I. Seleukos Nikotar İÖ 304-327
- 3 I. Antiochus Soter İÖ 279-262
- 4 II. Antiochus Theos İÖ 261-246
- 5 II. Selaukos Kallinikos İÖ 246-225
- 6 III. Seleukos Soter İÖ 225-223
- 7 III. Büyük Antiochus İÖ 223-187
- 8 IV. Seleukos Philopator İÖ 187-176
- 9 IV. Antiochus Eplphanes İÖ 176-164
- 10 I. Demitrios Soter İÖ 162-150
- 11 II. Demitrios Nikator İÖ 145-125
- 12 Prenses Kleopatra Thea, II. Demitriosla evli
- 14 Prenses Tryphaina, VIII. Antiochus ile evli
- 15 Prenses Laodika Thea I. Mithridates ile evli
- 16 Prenses Isias Philostorgos I. Antiochus ile evli
- 17 I. Antiochus Theos İÖ 86-38

Kartal

Aslan

Apollo

Herakles

Kartal

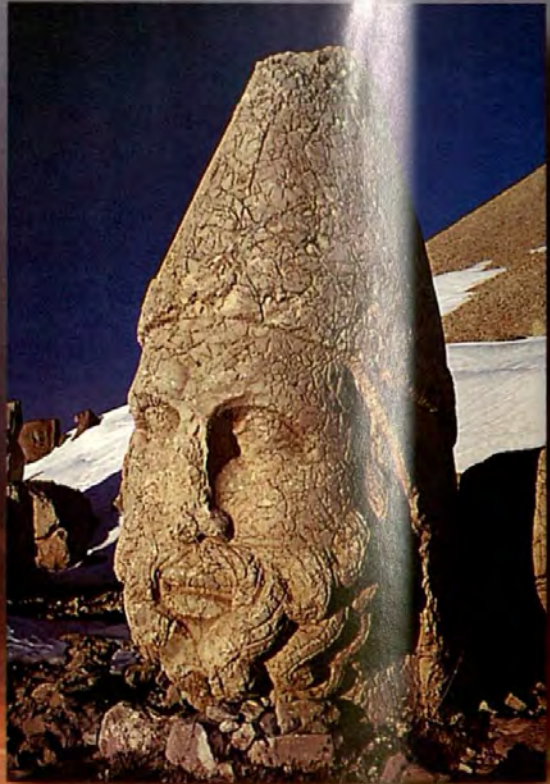
Aslan

Batı Terasta Kommagene

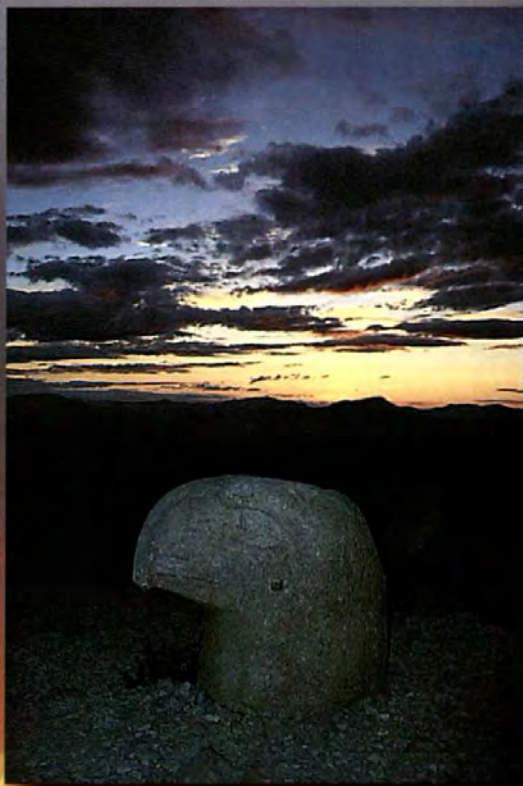
Batı Terasta Zeus

Bati Terasta Aslan

Bati Terasta Kartal

Kuzey Terası

Doğu Terasından Batı Terasına geçmek için kullanılmış olan Kuzey Terasta herhangi bir heykel bulunmamaktadır. Teras 85 metrelik bir mesafe ile, üzerinde hiç bir kitabe ve figürün bulunmadığı kumtaşlarından oluşan bir duvarla çevrilmiştir. Fazla tahrip olmayan kumtaşları yere yıkılmış durumdadır.

Kuzey Terasının kült seromonileri sırasında bir toplanma yeri olarak kullanıldığı sanılmaktadır.

Bazı araştırmacılar ise Kral I. Antiochus'tan sonra tahta geçecek kralların kullanımı için tahsis edildiğini tahmin etmektedirler.

Kutsal Yasa (NOMOS)

Doğu ve batı terasın her ikisinde de tanrı heykellerinin tahtlarını oluşturan taş blokların arkasında Grek harfleriyle yazılmış, 237 satırlık uzun bir kült yazıtı (NOMOS) bulunmaktadır. Antiochus'un ağzından yazılmış vasiyetname niteliği taşıyan yazıtta, bu kutsal alan hakkında bilgiler ve kültün uygulanmasıyla ilgili hükümler yer almaktadır.

"Gelecek Nesillere Vasiyetimdir"

Antiochus Theos

"...Ata hükümdarlığını devraldığım zaman... Tahtıma bağlı Krallığı tüm tanrıların ortak yurdu yaptım. Onları, şekli temsillerini kendi soyumun talihli köklerinin geldiği Pers ve Helenlerin eski usüllerine göre çeşitli biçimlerde yapmak suretiyle, kurbanlar keserek ve şölenler düzenleyerek, eskiden beri insanlar arasında ortak bir adet olduğu üzere onurlandırdım...

... Zamanın tahribine dirençli bu

tapınsal mezarın temellerini göksel tahtların yakınında atmaya karar verdiğimde, bu kutsal mekan, sadece ileri yaşıma rağmen hâlâ sıhhat ve selamet içinde olan bedenimi saran kılıfa, tanrının sevdiği ruhum Zeus-Oromasdes'in göksel tahtlarına yolcu olduktan sonra, ebedi bir istirahatgâh olsun istedim; buranın aynı zamanda bütün tanrıların ortak tahtları olmasını da kararlaştırdım...

... Çünkü benim çabalarım sonucunda orada sadece kahraman atalarımın şu gördüğün resim dizeleri bulunsun istedim; daha çok da, bu kutsal tepe üzerinde tanrıları temsil için kutsanarak dikilen ilahi bir figür, artık ıssız kalmayacak bu mekanı tanrılar karşısında ifa ettiğim dindarlığın bir kanıtı olarak görsün istedim...

...İşte, gördüğün gibi, tanrılara gerçekten layık oldukları bu heykelleri diktirdim: Zeus Oromasdes'in, Apollon

Mithras, Helios Hermes'in, Artagnes Herakles Ares'in ve her şeyi besleyen vatanım Kommagene'nin heykelleri...

...Aynı taştan ve aynı tahtlar üzerinde duaları işiten tanrıların yanına kendi heykellerimi de koydurttum. Böylece ulu tanrıların ezeli saygınlığını kendi genç bahıtıma çağdaş kıldım...

...Sonsuz zaman kaderin bir cilvesiyle tüm insanlar arasından hangi soyu bu ülkenin mirasına oturtursa, o insan soyu için bu kanını korumak bir vecibe olmalıdır...

... Bu sunaklar üzerinde bol bol tütsü ve kokulu otlar sunmalı ve besili kurbanlıkları tanrıların ve bizlerin onuruna yarasır biçimde kurban etmeli, kutsal masaları uyarınca bol ziyafet malzemesiyle donatmalı ve testileri suyla karıştırılmış bol miktarda şarapla doldurmalıdır...

... Buraya gelen yerli ve yabancı bütün ahaliyi büyük bir ihtimamla karşılamalı

ve bir araya gelen cemaate herkesin eşit derecede keyif alacağı bir şölen hazırlamalıdır...

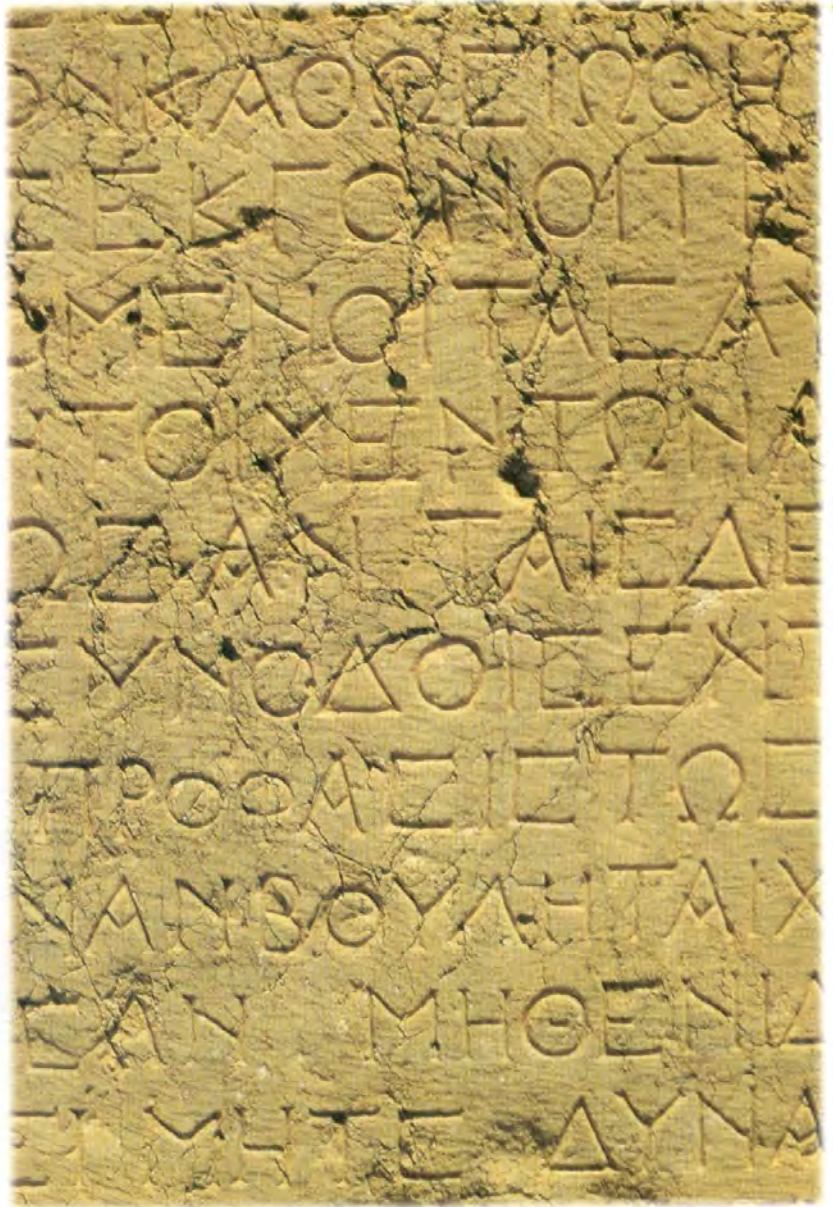
... Her bir kimse, kutsal günlerde kafi miktarda yiyecek içecek alabilmek için, gözetlendiği hissine kapılmaksızın şölenin keyfini çıkarsın ve dilediği köşede, istediği kadar yiyip içsin. Tapınak hizmetine sunmuş olduğum içki kupalarını ise, ancak kutsal alanda birlikte buldukları sürece kullanabilirler...

... Her kim ki ama, bu düzenin kutsal geçerliliğini ya da ölümsüz iradenin teyid ettiği rahmet abidesini bozar ya da zarar verir ya da gerçek anlamını değiştirmeye yeltenirse, yalnız kendisi değil, aynı zamanda tüm soyu sopp rahmetli atalarımın ve tüm tanrıların hışmına uğrasın...

... Tanrılara ve atalara karşı gösterilmesi kutsal bir görev olan dindarlığın bir örneğini ben, birçok diğer vesileler ile olduğu gibi, buradaki eserlerimle de çocuklarımla ve torunlarının gözleri önüne sermiş bulunuyorum ve inanıyorum ki, onlar bu güzel örneklerle özenip soyumuzun geleneksel onurlarını sürekli artıracak ve bana benzer biçimde kendi yaşamlarının doruk noktasında soyumuzun ününe ün katacaklardır...

...Pers ve Makedonya ve Kommagene ülkesindeki bütün tanrıların ilgi ve rahmetinin böyle hareket edenlerin üzerine olmasını niyaz ediyorum..."

...Zamanın akışı içinde her kim, bu ister bir kral ister bir hükümdar olsun, bu ülkenin yönetimini devraldığı anda bu kanunu korur ve sürdürürse, benim hayır dualarımla, tüm rahmetli atalar ve tanrılar ondan razı olsun; bu kanuna karşı gelen ve tanrılara saygısızlıkta direnenin ise her türlü felaket başına gelsin...

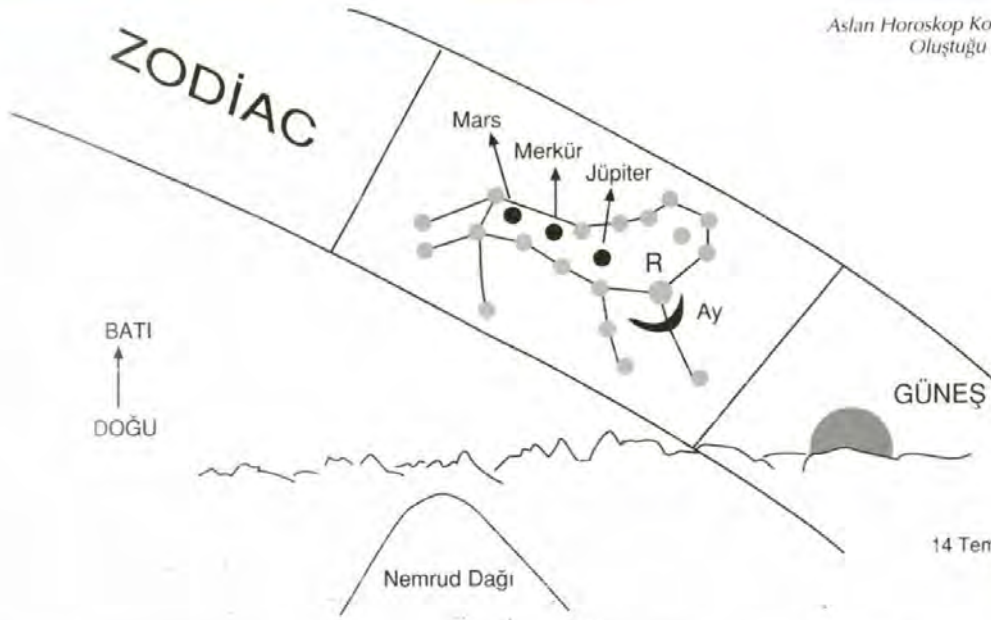
Aslan Horoskop

Batı terasında yer alan, Puchstein'in ilk gördüğünde bir horoskop olarak ifade ettiği, Humann'ın bir alçı kopyasını çıkaracak kadar önemli bulduğu bu aslanlı kabartmanın gerçek tanımlaması henüz kesinlik kazanmamıştır.

Bilinen şudur ki, Nemrud Dağı batı terasında bulunan Aslan Horoskop dünyada bilinen en eski horoskoplardan biridir. Kabartma üzerinde 175 cm. boyunda 240 cm. eninde sağa doğru

yürüyen bir aslan figürüne edilmiştir. Aslanın gövdesi üzerinde 19 yıldız, 3 gezegen ve boynunun altında bir hilal bulunmaktadır. Yıldızlar sekiz ışınla karakterize edilmiştir. Kuyruktan sırt kısmına doğru dizilen 3 gezegen sırayla Mars, Jüpiter ve Merkür'dür. Bunlar 16 ışınlıdır. Gezegenlerin ismi yanlarına yazılmıştır. Aslanın boynundaki Hilal figürünün üstünde bir yıldız bulunmaktadır. F. Karl Dörner'in Nemrud'a ilk çıktığında sağlam durumdaki horoskop için, 1987 yılında yazdığı kitabında şu yorumu yapmıştır: "Nemrud Dağı'ndaki aslan kabartması, buradaki kutsal alanın kuruluş horoskopudur. Antiochus bu kabartma ile kendinden sonraki çağlara, "zamanın zararlı etkileriyle tahrip olmayacak" bu anıtın ne mutlu tesadüflerin ve şartların bir araya geldiği bir anda gerçekleş-tirildiğini göstermek istemiştir.

Çok eski bir Grek inancına göre en seçkin ve kusursuz ölümlüler, tanılar arasına alınır, daha sonra takım yıldızı olarak insanlara ışık saçarlardı...

Kral Antiochus, gökyüzünde büyük gezegenlerin yakın komşusu Regulus yıldızını kendi kral yıldızı ve kişiliğinin bir simgesi olarak seçmişti. Hilal de muhtemelen ülkesi Kommagene'yi tasvir ediyordu. Bu aslanlı horoskopta, Kralyıldızı Antiochus, tanrısal takım yıldızları arasına alınmıştır. Gökteki bu konstellasyon, Kral Antiochus'un her iki terasta oturan devasa tanrı heykelleri arasında da aldığı yeri doğrulamaktadır. Antiochus tanrı olmuştur."

Bu yoruma göre; aslanın boynundaki hilalin üstünde yer alan yıldız Kommagenelilerin yıldızı olan Regulus'dur.

Aslanın sırtındaki gezegenlerden Mars Herakles'i, Merkür Apollo'yu, Jüpiter Zeus'u; aslanın boynundaki hilal ise Kommagene ülkesini temsil etmektedir.

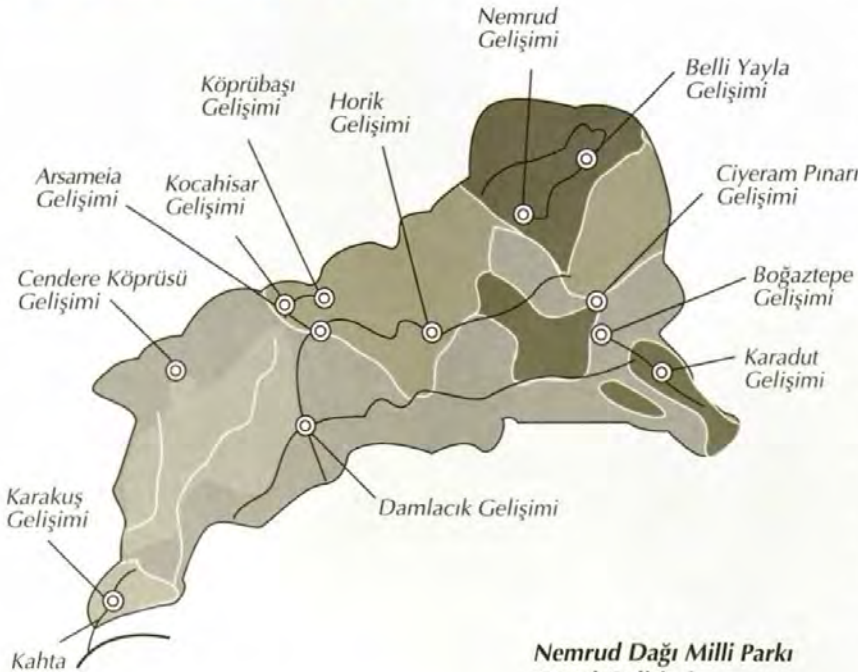
Arkeologlar ve astrologlar iki bin yıl önce yapılan bu horoskopun gerçek tarihini öğrenmek için çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Önceleri I. Antiochus tarafından yapılmış olabileceği düşüncesiyle sürdürdükleri çalışmalar sonunda bu kabartmanın, İÖ 62 yılının 7 Temmuz günü saat 19:30'da meydana gelen astrolojik olayın, aslan üzerine işlenmesi olduğu fikrine varmışlardır. Ancak aslan üzerindeki kitabelerin Antiochus'tan daha önceki tarihlerde yazılması astrologları yeni araştırmalara yöneltmiştir.

Yapılan son çalışmalarla Aslan Horoskopun üzerindeki astrolojik olayın İÖ 109 yılının 14 Temmuz günü, saat 19.30'da meydana geldiğini kabul etmişlerdir. Bu astrolojik olay Mars, Merkür, Ay ve Jüpiterin peşpeşe Regulus'un yanından geçtiği andır.

Aslan Horoskopun üzerindeki bu kompozisyon 25.000 yılda bir meydana gelmekte olup, bu da Kommagene Krallığının bağımsızlığını ilan eden Kral Mithridates Kalinikos dönemine rastlamıştır.

Bu Horoskop, tarih öncesi çağlarda Kommagenelilerin de Grekler, Hintliler ve Mezopotamyalılar gibi astroloji hakkında oldukça geniş bilgiye sahip olduklarını göstermektedir.

Nemrud Milli Parkı

**Nemrud Dağı Milli Parkı
Genel Gelişimi**

Dünya üzerinde hızla artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılan üretim yöntemleri ve sürekli gelişen sanayileşme, doğal kaynakları önemli ölçüde tahrip etmiş ve etmeye devam etmektedir. Bu durum tüm dünya ülkelerini harekete geçirecek acil önlemler alınması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu amaçla, "Milli Park" kavramı, doğal ve kültürel varlıkların korunarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak üzere, ilk olarak 1872'de ABD'de ortaya atılan bir hareketle başlamıştır.

İlkemizde 21 adet Milli Park bulunmaktadır. Nemrud Dağı Milli Parkı, dünyanın 8. harikası olarak adlandırılan, UNESCO tarafından dünya kültür mirası olarak ilan edilen zengin tarihi varlıkları bünyesinde barındırmaktadır. Karakuş Tepesi'nden başlayarak Nemrud Dağı Ören yerlerini kapsayan 13.850 hektarlık alan Nemrud Dağı Milli Parkı'nı meydana getirmektedir. Bu alan içerisinde 12 adet gelişim projesi mevcuttur.

Bunlar otel, motel, tatil köyü, pansiyon, kamping ve giriş ünitelerinden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, yol ağaçlandırma, ışıklandırma, av üretme, restorasyon ve iyileştirme gibi projeler de bulunmaktadır. Nemrud Dağı Milli Parkı bilimsel Master Plan çalışmaları devam etmektedir.

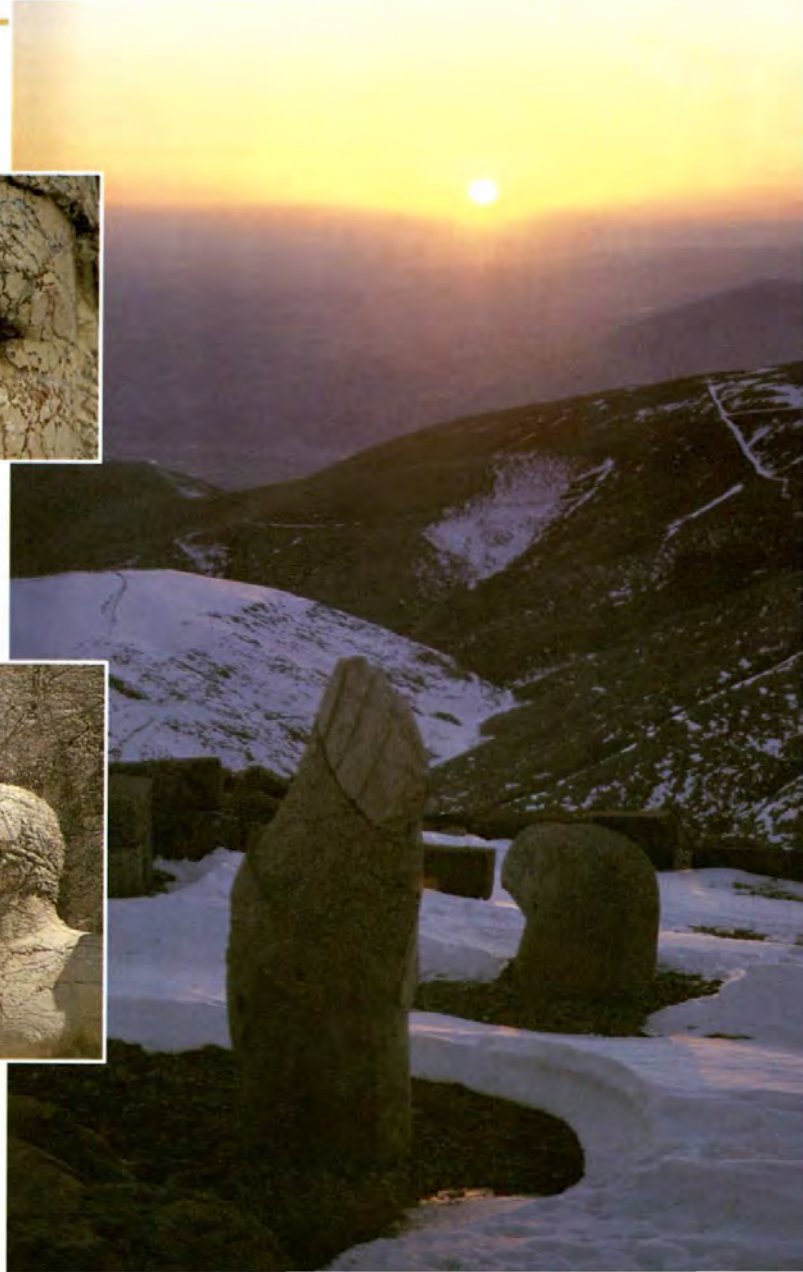
Nemrud Dağı
Batı Terası

Nemrud Dağı'ndaki
Zeus Heykeline ait detay

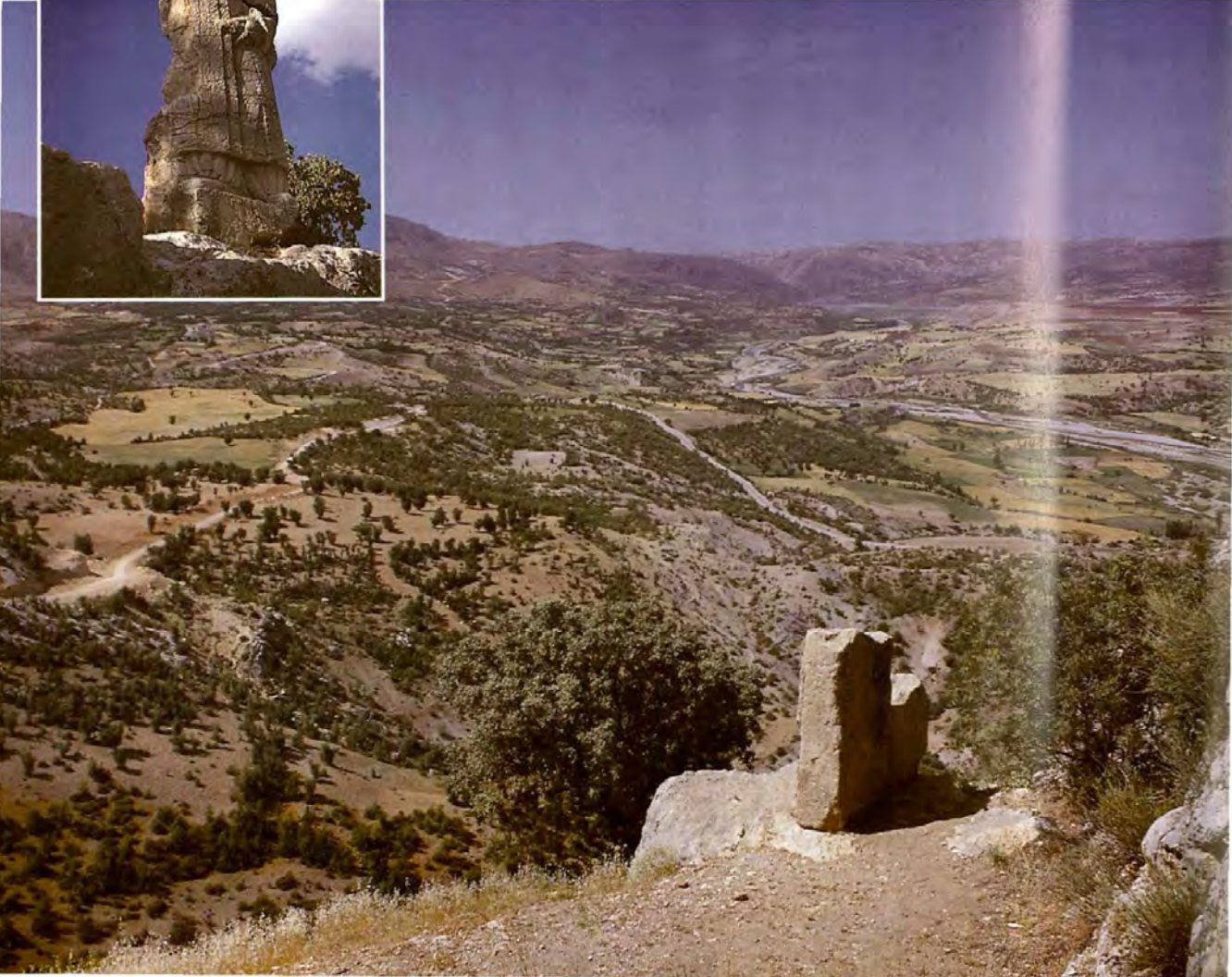
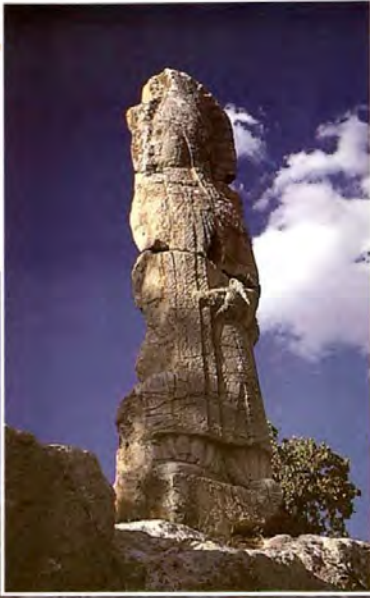
Kral Antiochus ile Heracles'in
selamlaşmasını gösteren kabartma

Apollo-Mithras Kabartması

Arsameia (Eski Kale)

Arsameia'dan vadinin görünümü

*Arsameia'da
Mithridates Kallinikos'un
anıt mezarı çevresindeki kabartma,
yazıt ve tünel*

Kral I. Antiochus kitabelerinde Eski Kahta Kalesi'nin karşısında kurulu olan, Kommagene Krallığının başkenti Arsameia kenti hakkında şu şekilde bahsetmiştir:

"Tükenmez kaynaklardan beslenen çift memesinin ortasında Nymph nehrini barındıran ve bu Arsameia'yı benim atam Arsamez kurdu. Bu şehir kendiliğinden iki tepeye ayrılmıştı. Arsamez coşkun bir nehrin kutsal sularını yöredeki bir uçuruma akıp gittiğini görerek, şehrin iki zirveli vücudunu iki yandan bir duvarla çevirdi. Yörenin tabiat şartlarına uygun olarak iki yakalı bir şehir oluşturdu ve lütfedip buraya Arsameia adını verdi. İhtimamı ve gerekli araçların sağlanması sayesinde, kalelerin aşılmaz yapısını kuvvetlendirerek ülkede hiçbir zaman ele geçirilemeyen bir askeri üs kurdu. Ve savaşta hayatımızı koruyabileceğimiz tehlikesiz bir sığınak yarattı!"

Kitabelerden çıkan sonuca göre, Eski Kahta Çayı (Nymphois) kıyısındaki sarp kayanın üzerine kurulmuş bulunan Arsameia, İÖ 2. yüzyılın başlarında, Kommagenelilerin atası Arsemez tarafından kurulmuş olup, Kommageneliler tarafından geliştirilmiştir. Krallığın yazın kullandığı başkenti ve idare merkezidir.

Mithridates Kallinikos'un anıt mezarındaki krallık kültü için yazılmış kitabeden bir kesit

Arsameia, Kommagene Uygarlığına ait pek çok eser barındırmaktadır. Kommagenelilerin bağımsızlığını sağlayan I. Mithridates Kallinikos için yaptırılan Hieratasyon burada bulunmaktadır. Anadolu'nun en büyük ve en eski kitabesi yine Arsameia'da bulunmakta olup, bu kitabede Kommagene tarihi hakkında geniş bilgiler yer almaktadır.

Kente güneydeki tören yolundan girilmekte olup, hemen kenarda yol

gösterici olarak adlandırılan Apollo-Mithras'ın kabartması bulunmaktadır. Onu takiben su sarnıcı, sarnıcın önünde tanrılara ait kabartmalar, güneyinde sarp kaya içine oyulmuş kaya odaları bulunmaktadır. Yukarı doğru çıkıldığında heykel gibi yapılmış olan 3,34 m yüksekliğinde bir kabartma görülür. Kabartma üzerinde Antiochus'un Herkül-Herakles ile selamlaşma sahnesi yer almaktadır. Bu kabartmanın önünde Anadolu'daki en büyük, eski Grekçe

yazılmış kitabe bulunmaktadır. Bu bölüm ve çevresi Mithridates Kallinikos'un anıt mezarıdır. Hemen altında dağın derinliklerine doğru giden 158 metrelik bir tünel olup, bu yolun Arsameia'daki Hieratasyona gittiği tahmin edilmektedir.

Asıl kent ve saray kalıntıları kalenin tepesindeki düzlükte yer almıştır. Burada saray kale duvarları, mozaik kalıntıları, sütunlar bulunmaktadır.

*Kral Antiochus'un
Herakles-Artagnes ile
selamlaşma kabartması*

Yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen taşınabilir tarihi eserler müzelere kaldırılmıştır.

Arsameia, Nemrud Dağı Milli Parkı koruma alanı içinde olup, 1. derecede arkeolojik sit alanıdır.

Halen bakir arkeolojik alan vasfını korumakta olan Arsameia'da bilimsel arkeolojik araştırmaların yapılması halinde ortaya çıkartılmamış pek çok eser ve belgeye ulaşılacağı kesindir.

Yeni Kale'nin
giriş kapısı üzerindeki
kitabe

Yeni Kale'nin
Arsameia'dan görünümü

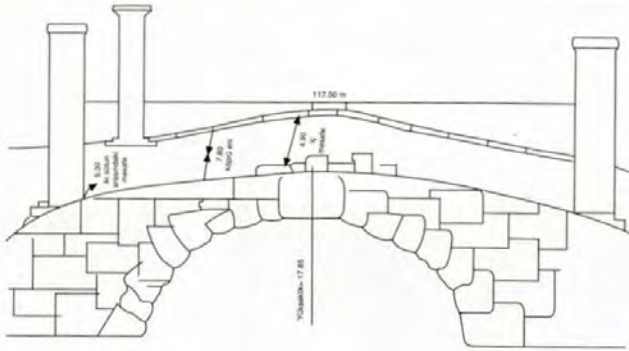
Yeni Kale

Yeni Kale, Kahta'nın 26 km. kuzeyinde, Cumhuriyet Dönemine kadar ilçe merkezi olan bugünkü adıyla Koçhisar Köyünün karşısında bulunmaktadır.

Karşıdaki Arsameia ile birlikte kullanılan Yeni Kale Kommageneliler tarafından inşa edilmiştir. O döneme ait fazla kalıntı bulunmayan kale, daha sonra Romalılar ve ardından Memlûklular tarafından önemli restorasyon görmüştür. Kale son olarak 1970'lerde F. Karl DÖRNER tarafından kısmen onarılmıştır.

Kale içinde çarşı, cami, zindan, su yolları, güvercinlik kalıntıları ve kitabeler görülmektedir. 1280'de Memlûkluların eline geçen kale içindeki Arapça kitabeler, buranın Memlûklular tarafından yeniden inşa edildiğini göstermektedir. Memlûklular güvercinleri Moğolların saldırılarından haberdar olmak için haberleşme aracı olarak kullanmışlardır. Kale'den Nymphois'a inen su yolu bir tünelle Arsameia'ya bağlanmıştır. 80 metreyi bulan bu yolla halen suya ulaşmak mümkündür.

Cendere Köprüsü

Roma dönemine ait iyi durumda kalan eserlerden biri olan Cendere (Roma) Köprüsü eski adıyla Chabines, şimdiki adıyla Cendere suyu üzerine yapılmıştır.

Samsat'ta karargâh kuran XVI. Roma Lejyonu tarafından, İS 200'ün başında inşa edilen köprünün giriş ve çıkışlarında sütunlar bulunmaktadır. Bu sütunlardaki kitabeler köprü ve yapımı hakkında bilgiler içermektedir. Güneybatı ucundaki sütunların üzerindeki yazılardan, köprünün Roma Hükümdarı Septimus Severus'a ve Romalılar tarafından askerlerin anası olarak anılan eşi Julia Domna adına yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Köprünün öteki ucundaki sütunlar hükümdarın oğulları Caracalla ve Geta için dikilmiş olmakla birlikte sadece Caracalla'ya ait sütun yerinde durmaktadır. Caracalla, hükümdar olduktan sonra kardeşi Geta'yı öldürtmüş, adına dikilmiş bulunan sütunu da yerinden kaldırmıştır.

Köprü, deprem ve yer sarsıntılarına karşı korunacak şekilde, sütunlara ve köprüye esneklik payı verilerek inşa edilmiştir. Köprünün hemen alt tarafında bulunan Kommagenelilerin Antiochus Theos döneminde inşa ettiği 5 kemerli diğer bir köprü, Romalılar tarafından yıkılmıştır.

Cendere Köprüsünde ilk onarım 1951'de yapılmıştır. Son olarak 1997'de yapılan restorasyonla bugünkü şeklini almıştır. Bu son restorasyonda köprü gövdesine 250 ton ağırlığında yeni malzeme yüklenmiş, sütunlardan biri eğimli olduğu gerekçesiyle sökülüp tekrar yerine konmuştur. Araç trafiğine de açık olan köprü, sütunlu Roma köprülerinin ilginç bir örneğini teşkil etmektedir.

*Karakuş Tümülsü'ndeki
Sütunlu Kartal Heykeli*

Karakuş Tümülsü

Kommagene Kralı II. Mithridates tarafından annesi İsaş için yaptırdığı anıt mezar, bugün halk arasında Karakuş Tepesi olarak adlandırılmaktadır. Bu isim güneyde bulunan sütun üzerindeki kartaldan dolayı verilmiştir.

Karakuş Tümülsü yaklaşık 25 m yüksekliğinde toprak ve dere yatağından getirilen taşlarla yükseltilmiştir. Antiochus Theos'un oğlu olan Kral II. Mithridates çok sevdiği annesi için bu anıt mezarı bir hierastasyon olarak düzenlemiştir. Ancak Mithridates, o sıralarda Romalıların Perslerle olan savaşında kız kardeşleri Laudike ve Antiochis ile kızı Aka'nın ölümleri üzerine, onlara da aynı anıt mezarda yer vermiştir.

Buradaki kitabelerden anlaşıldığı üzere, Kral Mithridates bu anıt mezarı inşa ederken etrafını üç gruptan oluşan sütunlarla süslemiştir. Laudike için kuzeybatıda üzerinde tokalaşma sahnesi bulunan sütunu; İsaş için kuzey doğuda üzerinde boğa heykeli bulunan sütunu; Antiochis ve kızı Aka için üzerinde kartal bulunan güneydeki sütunu dikmiştir.

Bu anıt mezarda yatan kişilerin onuruna dikilen sütunlardan doğudaki üçlü diziden bir tanesi yıkılmış, üzerindeki heykellerden biri tahrip olmuş durumdadır. Laudike için dikilen sütunun heykeli olan aslan halen yerde yatmaktadır. II. Mithridates, Karakuş Tümülsü'nü inşa ederken etrafını düzenli

şekilde tanzim etmiş, kutsal bir tapınak haline getirmiştir.

Romalıların Kommagene'ye hakim olmasıyla, buradaki yapı taşları alınarak Cendere Köprüsü'nün (Roma Köprüsü) inşaatında kullanılmıştır. Tümülsü'nün içindeki mezar odasına da yine Romalılar tarafından girilmiş olabileceği görüşü yaygındır. 1960'larda Prof. Dr. Karl DÖRNER tarafından yapılan araştırmalarda mezar odasının ölçüleri tespit edilmiş, ancak mezar odasına girilen kapı bulunamamıştır.

Karakuş Tümülsü Milli Park Koruma alanı içinde olup Nemrud Dağı giriş noktası olarak belirlenmiştir.

*Karakuş Tümülsü'sünün
Doğu Terast*

*Karakuş Tümülsü'sünün
güneyden görünümü*

*Nymphois Nehri üzerindeki
Selçuk Köprüsü*

Nymphois Nehri (Eski Kahta Çayı)

Kommagene döneminde Arsemia ve Yeni Kale arasında akan suya, Grekçe bereket anlamına gelen "Nymp" adı verilmiştir. Gerek Arsameia, gerekse Yeni Kalenin suyu buradan temin edilmiştir. Çok verimli topraklara sahip Kommagene arazilerini Fırat nehrine kadar sulayan bu su, Kommageneliler tarafından kutsal sayılmıştır.

Dağlardan gelip Fırat'a dökülen Nymphois suyu güzergahında Kommagene'ye ait çok sayıda yerleşim birimlerinin kalıntıları bulunmaktadır. Nymphois veya bugünkü adıyla Eski Kahta Suyu halen bu topraklara hayat vermektedir.

Direk Kale

Direk Kalesi Cendere Köprüsünden sonra Sincik yolu üzerindeki Datgeli köyünün yakınlarındaki 1400 m rakımda bulunan tepenin üzerine kurulmuştur. Halen turizme açılmamış, yeterli bilimsel arkeolojik çalışmalar yapılmamış ve tanıtılmamıştır.

Kalenin İS 70'lerde Romalılar

tarafından inşa edildiği ve 300'lere kadar kullanıldığı tahmin edilmektedir. Arkeologların tespitine göre Romalılar tarafından burada inşa edilen 3 tapınağın bir yangın sonucu tamamen tahrip olduğu bilinmektedir. Hemen yakınında Kommagene döneminde inşa edilen Temenos kalıntıları bulunmaktadır.

Adıyaman Müzesi'ndeki
Eski Samsat Kentine ait
Helenistik dönemden kalma matara

Samosata (Eski Samsat)

Eski Samsat (Samosata), bulunduğu konum gereği, tarih boyunca çok sayıda medeniyete başkentlik yapmıştır. Büyük İskenderin Hindistan seferi dönüşü burada iki yıl kaldığı, Romalıların Samsat'ta lejyon üssü kurduğu, yapılan arkeolojik araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Kommagene tarihinde önemli bir kent olan Samsat, Kommagenelilerin uzun süre başkenti olmuştur. Eski Samsat'ın

topraklarının bir bölümü, GAP Projesi çerçevesinde yapılan Atatürk Barajı Gölü'nün suları altında kalması nedeniyle, barajın karşı kıyısına Yeni Samsat kenti kurulmuştur.

Son yıllara kadar Samsat'ta yapılan arkeolojik kazılarda, tarih öncesi dönemlerden çok sayıda belge ve bulgu elde edilmiş ve müzelere nakledilmiştir.

Adıyaman Müzesi'ndeki
Eski Samsat Kentine
ait bir evin taban mozaığı

Fırat Arsameia'sı (Gerger Kalesi)

Fırat Nehri batı yakasında yer alan kale İÖ II. yüzyılda Kommagenelilerin atası olan Arsames tarafından kurulmuştur. Kale, Kommagene Krallığının doğu sınırını oluşturmakta olup Fırat nehri üzerindeki geçişlerin kontrol noktası durumundadır.

Sarp kayalar üzerine, Aşağı Kale ve Yukarı Kale olmak üzere iki bölümde inşa edilen Gerger Kalesi, Kommagenelilerin ilk idare merkezi durumunda olup, aynı zamanda kutsal bir tapınak görevini de üstlenmiştir.

Üç girişi bulunan Yukarı Kale'nin 1. kapısı yakınında kayalardan oyulmuş merdivenler, koridorlar ve mezarlar bulunur. 3. kapı çevresinde Kral Samos ve torunu I. Antiochus tarafından yazdırılan 6 kitabe bulunmaktadır. Kalenin üst kısımlarında yapı temelleri, burçlar, alt kısımlarında su sarnıçları ve evlere ait kalıntılar bulunmaktadır.

Aşağı kalede Ortaçağ'a ait İslam Yapı temelleri olduğu bilinmekle birlikte, kalıntıları iyi durumda değildir. Yine kayalardan oyulmuş merdiven ve koridorlar, su sarnıçlarına ait kalıntılar bu bölümde de bulunmaktadır.

Aşağı Kale'nin batı surlarına dışardan bakıldığında kayalara oyulmuş Kral Samos'a ait bir kabartma görülmektedir. 4 m yüksekliğindeki kabartmada Kral Samos tören giysileri üzerinde silahlarla kuşanmış ve sağ elini ileri doğru uzatmış olarak ayakta tasvir edilmiştir.

Göksu Köprüsü'nün ayakta kalan kemi

Göksu Köprüsü

Adıyaman ili, merkez Akpınar bucağına bağlı Gümüşkaya (Palaş) köyü ile Ağcin Köyü arasında Göksü Çayı üzerindedir. Çayın daraldığı bir noktada kaya zemin üzerinde kurulan köprü Roma Dönemine aittir.

Köprü, ortadaki büyük üç kemer ve bir rampadan oluşmaktadır. Rampa köprüye kuzeydoğu ucundan 90 derecelik bir açı ile bağlanmaktadır.

Ortadaki büyük kemerin, yaklaşık 150 yıl kadar önce çayın iki yakasındaki aşiretlerin anlaşmazlığı sonucu dinamitle tahrip edildiği söylenmektedir.

Tahrip olan orta kemerin taşlarının önemli bir kısmı çayın yatağında bulunmaktadır. Orta kemerin dışında genel olarak sağlam durumda olan köprü restore edildiği taktirde, tarihsel görevini yapmaya bugün de devam edebilecektir.

Sesönk (Üçtaş)

Sesönk, Besni ilçesinin Zor Mağara mezarında, Kızıl Dağ üzerindedir. Kommagene Kralı II. Mithridates tarafından inşa edilen anıt mezar, yaklaşık 6 m yüksekliğinde etrafı düzensiz 3 çift sütunla çevrelenmiştir. Sütunların üzerinde kadın ve erkek kabartmalarıyla aslan kabartmaları bulunmaktadır. İnsan kabartmalarının Mithridates ve eşine ait olduğu tahmin edilmektedir. Bir tünelle ulaşılan Anıt Mezarın Romalılar tarafından açıldığı sanılmaktadır.

*Sesönk Tünelinde
bir sütun grubunun
tamamlanmış eskizi:
Karl Humann*

*Turuç Kaya Mezarları'ndan
birine ait kemerli giriş kapısı*

Turuç Kaya Mezarları

Adıyaman il merkezine 40 km. uzaklıkta ve Adıyaman-Şanlıurfa karayolunun 1 km. batısında yer alan Turuç Kaya Mezarları Roma Dönemine aittir. Antik dönemde Tharse bugün Turuş (Kuyulu) olarak bilinen bu alanda 60 kadar kaya mezarı bulunmaktadır.

Mezarlar zeminden aşağıya doğru ana kaya oyularak yapılmıştır. Uzaktan pek fark edilmeyen mezarların tercihen yapıldığı bir yön yoktur. Doğu yönüne bakan mezarlar olduğu gibi, kayalık tepenin konumu itibari ile batı, kuzey ve güney yöne bakan mezarlar da bulunmaktadır.

Mezarların girişine kayalara oyulmuş aşağıya doğru inen 10-13 basamaktan sonra ulaşılır. Dikdörtgen veya kemerli bir kapıdan odaya girilir. Çoğunlukla odaya bağlı diğer mezar odaları bulunmaktadır. Bazı mezar odalarının duvarlarında ve kapı girişlerinde çeşitli figürlerde kabartmalar bulunmaktadır.

Perre Antik Kenti

Adıyaman kent merkezine 5 km. uzaklıkta, Kuyucak köyü yolu üzerindeki Pirin Köyündeki kalıntılar 200 civarındaki kaya mezarı ve yerleşim yerine aittir.

Antik çağdan kalan bu nekropol ve çevresi Kommageneliler döneminde önemli bir yerleşim merkezi olmakla

birlikte, asıl Romalılar Döneminde gelişmiş bir kent haline gelmiştir.

Kalıntıların büyük çoğunluğu kayaların içerisine oyulmuş, birbirlerine geçişleri bulunan mezar odaları şeklindedir. Odaların içerisine lahitler yerleştirilmiş, girişleri kabartmalarla süslenmiştir.

Perre Antik kenti Kommagene döneminde, Toroslardan gelip zamanın başkenti Samosata'ya (Samsat) giden kervanların dinlenme yeri olarak da ayrıca ün kazanmıştır. Perre bu dönemde büyük gelişme kaydetmiştir.

Nemrud Dağının Turizme Açılması

Güneydoğu'nun Adıyaman ilinin Kahta ilçesi sınırları içinde bulunan Nemrud Dağı, üzerinde bulunan anıt mezar ve tanrı heykelleri ile yıllardır insanların ilgi odağı olmuştur.

Nemrud Dağı eserlerinin yaratıcısı Kommagene Uygarlığına ait kalıntılar Adıyaman ve Kahta civarında geniş bir alana yayılmıştır. 1838'de Alman subay Moltke'nin bölgedeki araştırmaları sırasında keşfettiği Kommagene Uygarlığına ait bu topraklar, 1938 yılına kadar yalnızca akademik araştırma yapan ekipler tarafından ziyaret edilmiş ve böylelikle bölgedeki ilk turizm hareketi başlamıştır.

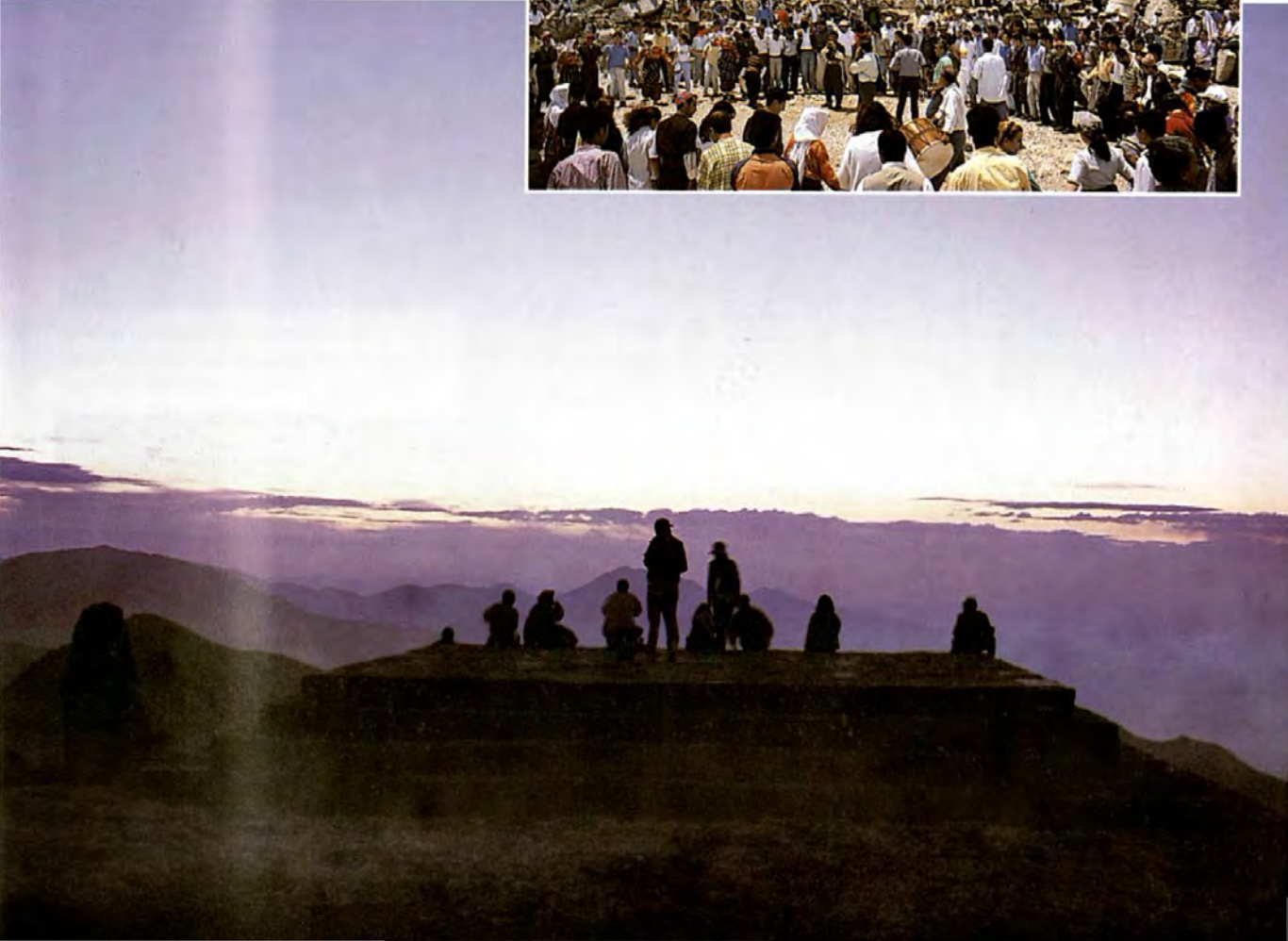
2. Dünya Savaşı nedeniyle uzun süre kesintiye uğrayan çalışmalar 1953'ten sonra yeniden başlamış ve bölge yeni turizm hareketleri kazanmıştır.

Gerçek turizm canlılığı 1970'ten sonra öğrenci gruplarıyla gelmiş, bunu turlar takip etmiştir. 1978'deki petrol krizi nedeniyle yılda 100 bin olan turist sayısı giderek düşmüş, 1983 de ise tekrar eski sayısına ulaşarak yılda 150.000'e çıkmıştır.

*Nemrud Dağı'nda
Festival etkinlikleri*

*Nemrud Dağı'nda
Gündoğumu*

Nemrud'da Turizm Etkinlikleri

*Nemrud Dağı'nda
Festivalde Halk Oyunu*

1990'daki Körfez krizi ise tüm bu gelişmelere büyük bir sekte vurarak bu sayının yılda 2000'e kadar düşmesine neden olmuştur. Nihayet 1993'de başlatılan uluslararası Kahta Kommagene Festivali yeniden turizmde artışı sağlamış ve 1999 da turist sayısı 85.000'e ulaşmıştır.

Nemrud Dağı, üzerinde barındırdığı dev heykellerin ve anıtmezarın yanı sıra, dünyanın en muhteşem gündoğumu ve günbatımının seyredilebildiği yer olmasıyla da ilgi çekmektedir. Her yıl binlerce insan gündoğumunu ve günbatımını tanrılarla birlikte seyretmek için Nemrud Dağına gelmektedirler.

Çalışmaları yıllardır süren Nemrud Restorasyon Projesi hayata geçtiğinde, bölgenin turizm potansiyelinin hızla artacağı ve ülke turizmde hakettiği payı alacağı gerçektir.

Nemrud Dağının yanısıra, geniş bir alana yayılan 2000 yıllık Kommagene Medeniyetine ait kalıntılar ve Güneydoğu Anadolu Projesi'nin kazandırdığı baraj gölü, bölgenin diğer turizm değerleridir.

Uluslararası Kommagene Festivali

Dünyanın sekizinci harikası olarak nitelenen Nemrud Dağı ve Kommagene uygarlığına ait eserler, keşfedildiğinden beri tüm dünya insanların ilgi odağı olmuştur. Gündoğumu ve günbatımının Nemrud Dağından görkemli bir şekilde izlenebilmesi ve Güneydoğu Anadolu Projesinin bölgeye kazandırdığı Baraj Gölü, yöre turizmine çeşitlilik kazandırmıştır.

1987 yılında UNESCO'nun Dünya Mirası Listesine dahil ettiği Nemrud Dağı ve eserlerini daha iyi tanıtmak amacıyla 1993 yılından beri düzenlenen Uluslararası Kommagene Festivali, yerli olduğu kadar yabancı turistlerin de ilgisini çekmektedir.

Her yılın 25-27 Haziran tarihleri arasında yapılan Uluslararası Kommagene Festivali artık sadece ülkemizin değil tüm dünyanın sahip çıktığı bir kültür festivali olmasıyla da geçmiş günümüze taşıyan ve yaşatan bir gelenek haline gelmiştir.

Festival kapsamında sempozyumlar, sergiler, halkoyunu gösterileri yapılmakta, yurtiçinden ve yurtdışından pek çok bilim adamı, basın mensubu ve halkoyunu grupları yöreye davet edilmektedir.

Milli Park sınırları arasında kalan bölgenin gezildiği kent turu, gündoğumu ve günbatımını izlemek üzere Nemrud Dağına çıkılması, Doğu Terasında çeşitli gösterilerin yapılması, Baraj Gölünde su sporları yarışları, tümülüs üzerinden yamaç paraşütü yapılması ve kent üzerinde balonla gezinti Festival etkinlikleri kapsamında yer almaktadır.

Kahta Civarında Fırat Havzası

Yeni Turizm Değeri: "GAP"

Efsanelere konu olmuş Fırat nehrinin sularına gem vuran, Türkiye'nin en büyük, dünyanın 8. büyük barajı olan Atatürk Barajı, Adıyaman ve Şanlıurfa il sınırları içerisinde yer almasıyla yıllarca çorak olan bu topraklara adeta can vererek toprakları verimli hale getirmiş, böylelikle bölgenin gelişmesini sağlamıştır.

GAP tamamlandığında, yılda toplam 50 milyar m³'ten fazla su akıtan Fırat ve Dicle Nehirlerinin üzerindeki tesislerle, Türkiye'nin toplam su potansiyelinin % 28'i kontrol altına alınacak,

Çukurova'nın 4.5 katı olan 1.7 milyon hektarın üzerinde arazinin sulanması ve 7.45 megavatın üzerinde bir kurulu güç kapasitesiyle yılda 27 milyar kilovatsaatlik hidroelektrik enerjisi üretilmesi sağlanacaktır.

Planlanan toplam sulama alanı, Türkiye'de ekonomik olarak sulanabilir toplam alanın (8.5 milyon hektar) % 20'sine ve toplam yıllık elektrik üretimi Türkiye'de ekonomik olarak gerçekleştirilebilir hidroelektrik enerjisi potansiyelinin (118 milyar kilovatsaat) % 22'sine eşdeğerdedir.

Atatürk Barajı, turizme olan katkılarıyla da bölgenin dışarıya açılmasını sağlamaktadır. Yöre halkı tarafından "deniz" olarak nitelendirilen baraj gölü giderek çevre halkının günlük yaşamını etkilemekte olup göl üzerinde su sporları ve balıkçılık yapılmaktadır.

Baraj gölü sahilindeki zevkle döşenmiş balık lokantaları yerli ve yabancı turistlere hizmet vermektedir. İç tarafı suyla çevrili olan Türkiye, baraj gölüyle adeta 4 tarafı denizle çevrili bir ülke haline gelmiştir.

Karadeniz

Ege Denizi

Akdeniz

MALATYA

K.MARAŞ

Gölbaşı Gölü

Azaplı Gölü

İnekli Gölü

GÖLBAŞI

Belören

Suvarlı

TUT

BESNİ

Eski Besni Ören Yeri

Üçgöz (Sorfaz)

Kırhöyük

Sesönk Tümülüsü

Gümüşkaya

GAZİANTEP

ADİYAMAN

ADİYAMAN HAVAALANI

Pirin Kaya Mezarları

Haydaran Kaya M.

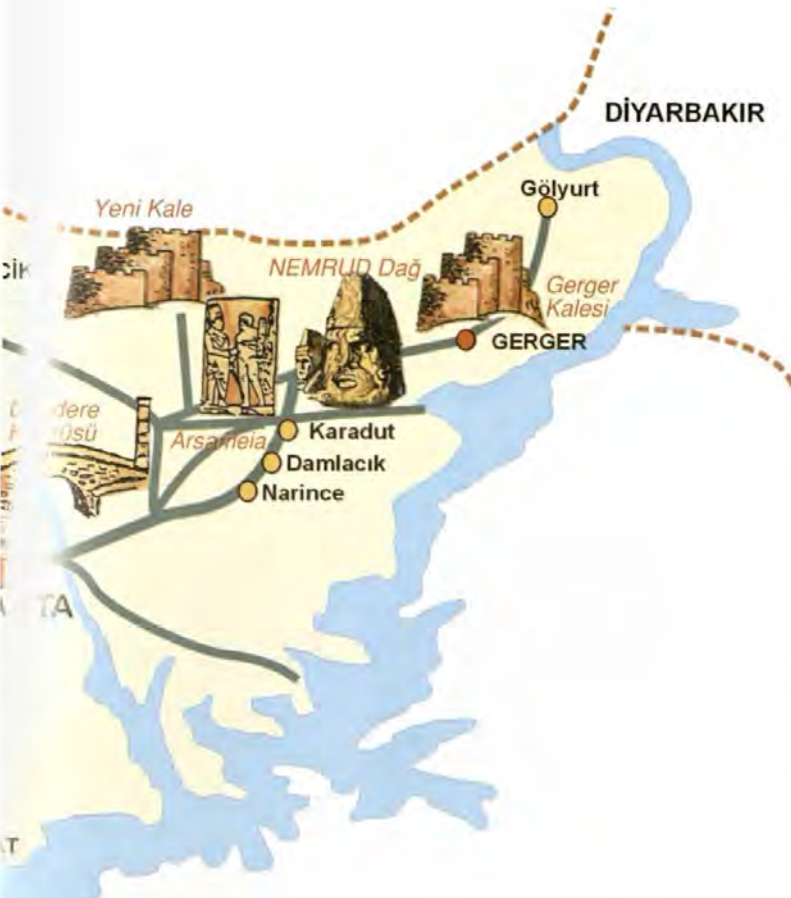
Göksu Köprüsü

Fırat Nehri

ŞANLIURFA

Kommagene Uygarlığına ait eserler

Nemrud Dağı Turları

NEMRUD MİLLİ PARKI İÇİNDEKİ MESAFELER

Adiyaman Havaalanı-Nemrud Dağı	66 km.
Adiyaman-Kahta	34 km.
Kahta-Karakuş Tünelüsü	9 km.
Kahta-Cendere Köprüsü	20 km.
Kahta-Yenikale	25 km.
Kahta-Arsameia	27 km.
Kahta-Nemrud Dağı (Antik Yoldan)	43 km.
Kahta-Havaalanı	15 km.

Adiyaman ili Kahta ilçesi sınırlarında kalan Nemrud'a ulaşmak için Kahta'ya kadar şehirlerarası otobüslerle gelinebileceği gibi, Kahta'ya 15 km. mesafedeki Adiyaman havaalanı da kullanılabilir. Alternatif olarak ilçeye 2-3 saat mesafelerdeki Urfa, Malatya ve Gaziantep Havaalanı yolu ile de gelinebilir.

Kahta'dan Nemrud Dağı'na ulaşmak ve Kommagene Uygarlığına ait yerleri görmek için Kahta ve Adiyaman'dan günlük turlar düzenlenmektedir. Nemrud Dağı turları genellikle Nisan ayında başlar Kasım ayı ortalarına kadar sürer. Kar yağışının yoğun olduğu Aralık-Mart aylarında Nemrud Dağı'na çıkış güçleştiğinden yapılan tur sayısı oldukça azalır.

Nemrud Dağı'na yapılan turlar, heykellerin görülmesi ve Kommagene uygarlığına ait eserlerin gezilmesinden başka gündeğümünün ve günbatımının izlenmesini de kapsar.

Nemrud Dağı'ndan görkemli bir şekilde izlenebilen gündeğümü ve günbatımı, bölgeye farklı bir turizm hareketi kazandırmaktadır. Nemrud Dağı'nın yolu Karadut köyüne kadar asfalt daha sonra ise parke taşla kaplıdır.

TURLAR:

1- Büyük tur: Bu tur gündeğümü, günbatımı ve tarihi yerlerin gezilmesini kapsar. Gündeğümünü izlemek için Adiyaman'dan 02.00'da, Kahta'dan 02.30'da hareket edilir. Nemrud Dağı'nda gündeğümü izlendikten sonra Arsameia, Yeni Kale, Cendere Köprüsü ve Karakuş Tepesi gezilir. Bu tur 3-4 saat sürer. Günbatımı izlenecek ise hareket saati Adiyaman için 14.00, Kahta için 14.30'dur.

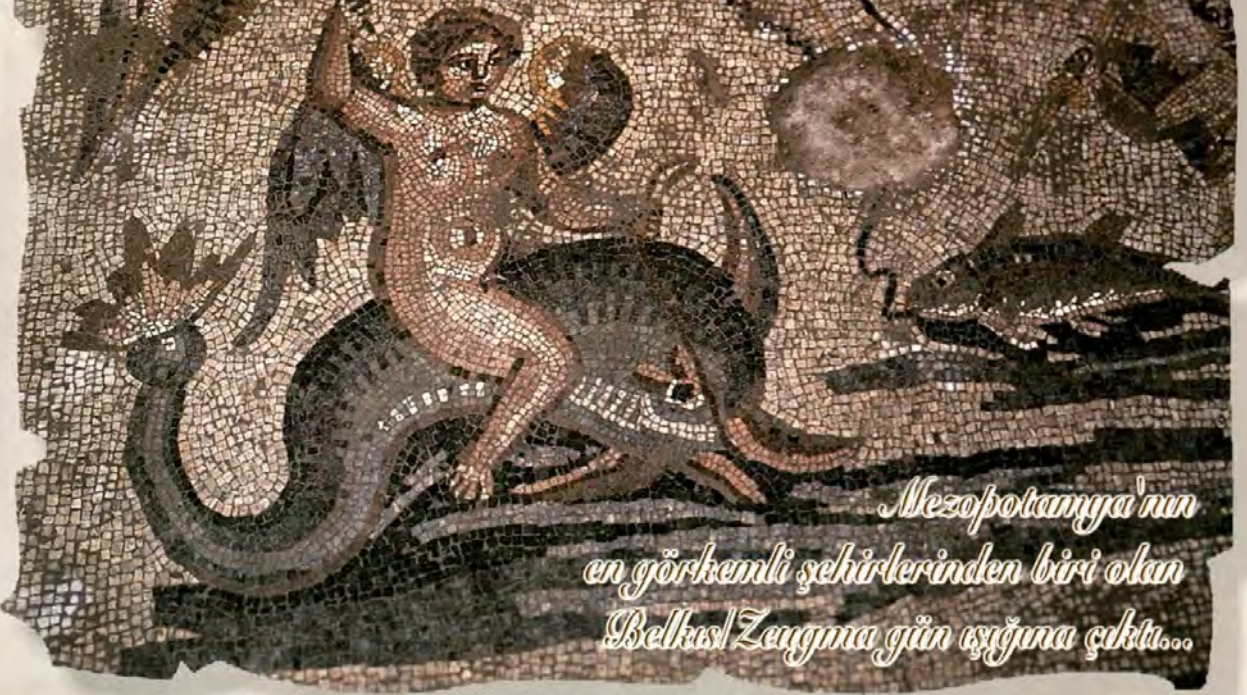
2- Küçük tur: Yalnızca Nemrud Dağı'nı kapsayan turdur. Günbatımı veya gündeğümünü kapsar.

3- Normal tur: Güneşin doğuşu ya da batışını içine almayan turlardır. Günün herhangi bir saati Nemrud Dağı'na hareket edilir.

Kaynakça

- Nemrud Dağı'nın Zirvesinde Tanrıların Tahtları
Prof. Dr. Karl DÖRNER, 1990 - Çeviri Prof. Dr. Vural ÜLKÜ
- Aşağı Fırat Bölgesi'nde Araştırmalar - Prof. Dr. Ümit SERDAROĞLU, 1978
- Unutulan Krallık, Maurice CRİJNS, 1987 - İstanbul
- Nemrud - Kommagene,
Ömer YÖRÜKOĞLU - Erol TÜTÜNCÜ - Kemal SOYER, 1985
- Tanrılar Dağı Nemrut, Nemrut: Mountain of the Gods,
Nezih BAŞGELEN, İstanbul 1998
- Nemrut, Arkeoloji'de Yeni Yankılar,
Vestfalya Arkeoloji Müze Müdürlüğü Vestfalya, 1991
- Kommagene, Jörg Wagner, Die Bibliophilen Taschenbücher. Dormund, 1987
- 8. Harika - Mahmut ARSLAN, Ankara 1985
- International Nemrud Foundation (INF) www.nemrud.nl

Bir Köprüdür Zeugma...

*Mezopotamya'nın
en görkemli şehirlerinden biri olan
Belkıs Zeugma gün ışığına çıktı...*

Türkiye'nin en kapsamlı çok uluslu arkeolojik kazı-kurtarma çalışması,
Amerikan Packard Enstitüsü'nün finansmanıyla, GAP İdaresi koordinasyonuyla yürütüldü

Fotoğraflar: Bruce Simpson
Oxford Archaeological Unit

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

Merkez : Willy Brandt Sokak No: 5 Çankaya 06680 ANKARA
Tel : (0.312) 442 23 24 (Pbx) • Fax : (0.312) 440 13 84 • E-mail : gap-x@gap.gov.tr • Internet : www.gap.gov.tr
Bölge Müdürlüğü : Şanlıurfa Tüneli Çıkış Ağzı, P.K. 155, 63000 ŞANLIURFA
Tel : (0.414) 314 17 50 (3 Hat) • Fax : (0.414) 313 50 73 • E-mail : gapbolge@superonline.com

Su Arıtma ve Altyapı Uzmanı

GENEL MÜDÜRLÜK
2. SOKAK NO: 8/A 06510 Emek / ANK.
Tel: 0312, 223 27 02 - 213 53 55
Fax: 0312, 223 92 86
E-mail: turas@turizm.gov.tr

ANTALYA ALTYAPILAR KOORDİNATÖRLÜĞÜ
ANTALYA Tel: 242.346 65 78
Belek 1. Arıtma Tel: 242.725 41 67
Belek 2. Arıtma Tel: 242.715 14 14
Boztepe Pompa İstasyonu-SERİK Tel: 242.714 32 20
Sarıyerme Arıtma Tesisi Ortaca -MUĞLA Tel: 252.286 81 62
Bodrum-Türkbükü Arıtma Tesisi MUĞLA

PAMUKKALE TERMAL İŞLETMESİ
Pamukkale-Denizli Tel: 258.272 20 24
272 20 26

SELÇUK TURİZM EĞİTİM MERKEZİ
Selçuk-İZMİR Tel: 232.892 26 51

KASTAMONU TURAS OTEL & RESTAUR
KASTAMONU Tel: 366.212 67 31

BALÇOVA TURİZM EĞİTİM MERKEZİ
Balçova-İZMİR Tel: 232.259 02 51

KASTAMONU TURİZM EĞİTİM MERKEZİ
KASTAMONU Tel: 366.244 35 98

KÜTAHYA TURİZM EĞİTİM MERKEZİ
KÜTAHYA Tel: 274.223 66 20